

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Rurale gemeenschappen in de Civitas Cananefatium 50-300 na Christus

Bruin, J. de

Citation

Bruin, J. de. (2017, November 21). *Rurale gemeenschappen in de Civitas Cananefatium 50-300 na Christus*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/55810>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/55810>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/55810> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Bruin, J. de

Title: Rurale gemeenschappen in de Civitas Cananefatium 50-300 na Christus

Issue Date: 2017-11-21

Afkortingen

AAC:	Amsterdams Archeologisch Centrum
AD:	Anno Domini, na Christus
ADC:	Archeologisch Diensten Centrum
AE:	Année Epigraphique
Archis:	Archeologisch informatiesysteem van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Archol:	Archeologisch onderzoek Leiden
AWN:	Archeologische Werkgemeenschap voor Nederland
BAAC:	Bouwhistorie, Archeologie, Architectuurhistorie en Cultuurhistorie
BIAX:	Biologie archeologie x, een kruising tussen biologie en archeologie.
BOOR:	Bureau Oudheidkundig Onderzoek van de gemeentewerken Rotterdam.
BV:	Besloten vennootschap
CIL:	Corpus Inscriptionum Latinarum
DANS EASY:	Data Archiving and Networked Services Electronic Archiving System
Et al.	Et alii
I.e.	Id est
ILS	Dessau, Hermann. Inscriptiones Latinae Selectae. Berlin 1892-1916, 3 vols, Volume 3 vol. 3 (1914/16) [ILS 8884 to 9522 + index] Berolini Apud Weidmannos.
Numis	Numismatisch Informatie Systeem
RAAP	Regionaal Archeologisch Archiverings Project
SOJA	Symposium Onderzoek Jonge Archeologen
VLAK	Vlaardings Archeologisch Kantoor
VOM	Verkeer en Vervoer, Openbare Ruimte en Monumentenzorg

Literatuur

ANTIEKE BRONNEN:

Caesar. *The Gallic War*. Translated by H. J. Edwards. Loeb Classical Library 72. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1917.

Cassius Dio. *Roman History*, Volume IV: Books 41-45. Translated by Earnest Cary, Herbert B. Foster. Loeb Classical Library 66. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1916.

Cassius Dio. *Roman History*, Volume VII: Books 56-60. Translated by Earnest Cary, Herbert B. Foster. Loeb Classical Library 175. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1924.

Cuntz, O (Hrsg.), 1929/1990, *Itineraria Romana*. Band 1: Itineraria Antonini Augusti et Burdigalense. Accedit Tabula Geographica. Teubner, Leipzig 1929 (Nachdruck: Teubner, Stuttgart 1990).

Fronto. *Correspondence*, Volume II. Translated by C. R. Haines. Loeb Classical Library 113. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1920, 21-31.

Plinius. *Natural History*, Volume I: Books 1-2. Translated by H. Rackham. Loeb Classical Library 330. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1938.

Plinius. *Natural History*, Volume II: Books 3-7. Translated by H. Rackham. Loeb Classical Library 352. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1942.

Plinius. *Natural History*, Volume X: Books 36-37. Translated by D. E. Eichholz. Loeb Classical Library 419. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1962.

Ptolemaios. *Geographia*: Berggren, J.L. en A. Jones, 2000, Ptolemy's Geography, an Annotated Translation of the Theoretical Chapters. Princeton: Princeton University Press.

Suetonius. *Lives of the Caesars*, Volume I: Julius. Augustus. Tiberius. Gaius. Caligula. Translated by J. C. Rolfe. Introduction by K. R. Bradley. Loeb Classical Library 31. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1914.

Tacitus. *Agricola. Germania*. Dialogue on Oratory. Translated by M. Hutton, W. Peterson. Revised by R. M. Ogilvie, E. H. Warmington, Michael Winterbottom. Loeb Classical Library 35. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1914.

Tacitus. *Annals*: Books 4-6, 11-12. Translated by John Jackson. Loeb Classical Library 312. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1937.

Tacitus. *Annals*: Books 13-16. Translated by John Jackson. Loeb Classical Library 322. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1937.

Tacitus. *Histories*. Books 4-5. *Annals*: Books 1-3. Translated by Clifford H. Moore, John Jackson. Loeb Classical Library 249. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1931.

Velleius Paterculus. *Compendium of Roman History. Res Gestae Divi Augusti*. Translated by Frederick W. Shipley. Loeb Classical Library 152. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1924.

Vitruvius. *On Architecture*, Volume I: Books 1-5. Translated by Frank Granger. Loeb Classical Library 251. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1931, 67.

MODERNE BRONNEN:

Aarts, J.C., 2000. *Coins or money? Exploring the monetization and functions of Roman coinage in Belgic Gaul and Lower Germany 50 BC-AD 450*. Amsterdam (ongepubliceerd academisch proefschrift Vrije Universiteit Amsterdam).

Aarts, J.G., 2009a. Munten, in H. Siemons en J.J. Lanzing (red.), 2009, *Bewoningssporen uit de Romeinse tijd in het Wateringse Veld, Den Haag*. Den Haag: Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer gemeente Den Haag (Haagse Oudheidkundige Publicaties 11), 262-264.

Aarts, J.G., 2009b. Romeins geld in Geldermalsen-Hondsgemet, in: Renswoude, J. van en J. van Kerckhove, 2009, *Opgravingen in Geldermalsen-Hondsgemet. Een inheemse nederzetting uit de Late IJzertijd en de Romeinse tijd* (Zuidnederlandse Archeologische Rapporten 35), 287-302.

Aarts, J.G., 2015a. Marginal money. The circulation of Roman money in the rural world of the Meuse-Demer-Scheldt area, in Roymans, N., T. Derks en H. Hiddink (eds.), 2015, *The Roman Villa of Hoogeloon and the Archaeology of the Periphery*. Amsterdam: Amsterdam University Press (Amsterdam Archaeological Studies 22), 207-227.

Aarts, J.G., 2015b. Betaalmiddelen, in: Feijst, L.M.B. van der (red.), 2015, *De nederzetting te Naaldwijk IV. De opgravingscampagne van 2011, ADC Rapport 3608*. ADC ArchoProjecten, Amersfoort, 81-87.

Aarts, J.G., 2015c. Romeins geld in Ockenburgh, in J.A. Waasdorp, J.A. en R.J. van Zoolingen, *Den Haag Ockenburgh II. Een Romeinse militaire vicus vlak bij de kust*. Den Haag: Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer gemeente Den Haag (Haagse Oudheidkundige Publicaties 18), 244-253.

Aarts, J.G. en S. Heeren, 2011. *Opgravingen bij Tiel-Passewaaij 2. Het grafveld aan de Passewaaijse Hogeweg*, (Zuidnederlandse Archeologische Rapporten 41).

Alföldy, G., 1967. *Die Legionslegaten der Römischen Rheinarmeen*. Köln/Graz: Böhlau Verlag (Epigraphische Studien 3).

Alföldy, G., 1968. *Die Hilfstruppen der römischen Provinz Germania Inferior*. Düsseldorf: Rheinland-Verlag (Epigraphische Studien 6).

Alföldy, G., 1971. Bellum desertorum. *Bonner Jahrbücher* 171, 367-376.

Anderson, B., 2006. *Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism, revised edition*. London/New York: Verso.

Andrews, C., 2012. *Roman Seal-Boxes in Britain*. Oxford: Archaeopress (British Archaeological Reports British Series 567).

Andrews, C., 2013. Are Roman seal-boxes evidence for literacy? *Journal of Roman Archaeology* 26, 423-438.

Bakels, C.C., 2008. Paleo-ecologische resten afkomstig van het onderzoek uit 2005, in H.M. van der Velde (red.), *Cananefaten en Friezen aan de monding van de Rijn. Tien jaar archeologisch onderzoek op de Zanderij-Westerbaan te Katwijk (1996-2006)*, Amersfoort: ADC ArcheoProjecten (ADC Monografie 5/ADC Rapport 1456), 347-352.

Bakels, C., 2010. De vroegste vondsten van Bolderik (*Agrostemma Githago L.*) in Nederland/ The earliest finds of corncockle (*Agrostemma Githago L.*) in the Netherlands, in C. Bakels, K. Fennema, W. A. Out, C. Vermeeren (red.), *Van planten en slakken/Of Plants and Snails. A collection of papers presented to Wim Kuijper in gratitude for forty years of teaching and identifying*, Leiden: Sidestone Press, 13-20.

Bakels, C.C., 2014. Choice of a crop and its underlying reasons: examples from western central Europe 500 BCE-CE 900, in A. Chevalier, E. Marinova and L. Peña-Chocarro (Eds.), *Plants and People. Choices and Diversity through Time, Early Agricultural Remnants and Technical Heritage (EARTH): 8,000 Years of Resilience and Innovation, Volume 1*. Oxford and Philadelphia: Oxbow Books, 101-106.

Baetsen, S., 2012, Menselijk bot, in T.A. Goossens (ed), 2012, *Van akker tot Hooghwerf. Onderzoek naar de bewoning in de ijzertijd, inheems-Romeinse tijd, de middeleeuwen en de nieuwe tijd op de haakwal van Naaldwijk (plangebied Hoogeland, gemeente Westland)*, Leiden: Archol (Archol-rapport 167), 444-447.

Bakker, L., 1993. Raetien unter Postumus – Das Siegesdenkmal einer Juthungenschlacht im Jahre 260 n. Chr. aus Augsburg. *Germania* 71, 369-386.

Bakker, P., 2013. Wapen, in Bakker, J., en J.W. Bron (red.), *Gered uit de grond. Romeinse vondsten van Castellum Albaniana*. Noordwijk: Spider Graphics BV, 63-78.

Bakx, J.P.L., 2008. Spoorloos verdwenen. *Delf. Cultuurhistorisch magazine voor Delft, jaargang 10, nummer 3, najaar 2008*, 4-6.

Bakx, J.P.L., 2011. Proefsleuvenonderzoek in de Voordijkshoornse- en Harnaschpolder te Delft: Romeinse verkaveling en een laatmiddeleeuwse woonplaats. Mens en landschap in de Delftse regio. Deel III. *Delftse Archeologische Rapporten 93*, Leiden: Sidestone Press.

Bakx, J.P.L., 2012. Gesmolten scherven & gebakken klei. *Delf. Cultuurhistorisch magazine voor Delft, jaargang 14, nummer 2, zomer 2012*, 25-26.

Bakx, J.P.L., 2013. Synthese: Mens en Landschap, in J.P.L. Bakx (red.), *Met rituelen omsloten. Opgraving van een inheems-Romeinse nederzetting langs de Woudselaan in de Harnaschpolder, gemeente Midden-Delfland*. Leiden: Sidestone Press (Delftse Archeologische Rapporten 107), 297-310.

Bakx, J.P.L.(red.), 2013. *Met rituelen omsloten. Opgraving van een inheems-Romeinse nederzetting langs de Woudselaan in de Harnaschpolder, gemeente Midden-Delfland*. Leiden: Sidestone Press (Delftse Archeologische Rapporten 107).

Bakx, J.P.L.(red.), 2013. *Naaldwijk Hoogeland-Oost, gemeente Westland. Een inventariserend veldonderzoek middels proefsleuven*. Leiden: Sidestone Press (Delftse Archeologische Rapporten 108).

Bazelmans, J. en W. de Jonge, 2006. Wie waren de Cananefaten? in W. De Jonge, J. Bazelmans en D. de Jager (red.), *Forum Hadriani. Van Romeinse stad tot monument*. Utrecht: Matrijs, 35-49.

Bechert, T. en W.J.H. Willems, 1995. *De Romeinse rijksgrens tussen Moezel en Noordzeekust*. Utrecht: Matrijs.

Beenhouwer, J. de, 2014. *Terracotta Figurines and Devotion in Roman Tongeren*. Opglabbeek: Drukkerij Paesen, (ATVATVCA 5, Publications of the Gallo-Roman Museum Tongeren).

Beek, R. van en B. Groenewoudt, 2011. An Odyssey along the River Vecht in the Dutch-German border area. A Regional Analysis of Roman-period Sites in *Germania Magna*. *Germania* 89, 157-190.

Beerenhout, B., 2014. Visresten van Voorburg-Arentsburg, in M. Driessen en E. Besselsen (red.), *Voorburg-Arentsburg. Een Romeinse havenstad tussen Rijn en Maas*. Amsterdam: Projectenbureau Universiteit van Amsterdam/Diachron, (Themata 7), 797-822.

Beliën, P., 2008, De Romeinse munten aangetroffen op de Zanderij, in H.M. van der Velde (red.), *Cananefaten en Friezen aan de monding van de Rijn. Tien jaar archeologisch onderzoek op de Zanderij-Westerbaan te Katwijk (1996-2006)*, Amersfoort: ADC ArcheoProjecten (ADC Monografie 5/ADC Rapport 1456), 251-268.

Berg, J. van der, 2012. Rare and exotic amphorae in North-West Europe: finds from the Roman fort on the Kops Plateau, Nijmegen. *Journal of Roman Pottery Studies* 15, 215-235.

Berger, F., F. Bittmann, M. Geschwinde, P. Lönne, M. Meyer und G. Moosbauer, 2010. Die römisch-germanische Auseinandersetzung am Harzhorn (Ldkr. Northeim, Niedersachsen). *Germania* 88, 313-402.

Berger, F., M. Geschwinde, M. Meyer und G. Moosbauer, 2013. Die Datierung des Fundmaterials. Ist es wirklich der Feldzug des Maximinus Thrax 235/236 n. Chr.? in H. Pöppelmann, K. Deppmeyer, W.-D. Steinmetz (Hrsg.), *Roms vergessener Feldzug. Die Schlacht am Harzhorn*. Stuttgart: Theiss (Veröffentlichungen des Braunschweigischen Landesmuseums 115), 66-70.

Besselsen, E.A., 2004. Een nederzetting uit de Romeinse tijd in Poeldijk. Archeologisch onderzoek op vindplaats B. *AAC Publicaties* 23. Projectenbureau Universiteit van Amsterdam, Amsterdam.

Besuijen, G., F. Kleinhuis en W. Vos, 2009. Een Romeins blaasinstrument uit Alphen aan den Rijn. *Archeobrief* 13-3, 19-24.

Beunder, P.C., 1980. Tussen Laurum (Woerden) en Nigrum Pullum (Zwammerdam?) lag nog een castellum. *Westerbeem* 29-1, 2-33.

Beunder, P.C., 1987. Vlootschouw. Enkele opmerkingen over de Romeinse vloot (Classis Germanica) in Nederland of het westen van de provincie *Germania Inferior*. *Westerbeem* 36, 207-212.

Beurden, L. van, C. Vermeeren en J.T. Zeiler, 2015. Archeobotanie en -zoölogie, in J.A. Waasdorp en R.J. van Zoolingen, *Den Haag Ockenburgh II. Een Romeinse militaire vicus vlak bij de kust*. Den Haag: Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer gemeente Den Haag (Haagse Oudheidkundige Publicaties 18), 359-401.

Bidwell, R. en N. Hodgson, 2009. *The Roman Army in Northern England*. Kendal: Titus Wilson & Son.

Bijl, R., 2013. *Gestempelde aarde voor burger en soldaat. Een model van de sociale en economische organisatie van productie en handel in terra sigillata in de Nederrrijnse grenszone aan de hand van pottenbakkersstempels*. Amsterdam (ongepubliceerde Masterscriptie Vrije Universiteit Amsterdam).

Bink, M. en P.F.J. Franzen, 2009. Forum Hadriani Voorburg. Definitief Archeologisch Onderzoek. *BAAC-rapport A-05.0125*.

Birley, A.R., 1999a. *Tacitus. Agricola and Germany. Translated with an Introduction and Notes by A.R. Birley*. Oxford: Oxford University Press (Oxford's World Classics).

Birley, A.R., 1999b, *Septimius Severus: The African Emperor*. London: Routledge.

Birley, A.R., 2008. Cives Galli de(ae) Galliae concordisque Britanni: A Dedication at Vindolanda. *L'Antiquité Classique* 77 (2008), 171-187.

Bitter, P., M. Boulonois en T. de Ridder, 1996. Friese ringvormige aardewerken constructies: pottenbakkersovens? *Westerheem* 45, 70-95.

Bloemers, J. H. F., 1978. *Rijswijk (Z.H.) 'De Bult'. Eine Siedlung der Kananeaten*. Amersfoort (Nederlandse Oudheden 8).

Bloemers, J.H.F., 1979. *Rijswijk (Z.-H.) 'de Bult', een nederzetting van de Cananeaten*. Bussum/Amersfoort (Archeologische Monumenten in Nederland 7).

Bloemers, J. H. F., 1980. Engels drop. Een poging tot ontleding van het Romanisatieproces in Nederland. *Westerheem* 29, 152-173.

Bloemers, J.H.F., 1983. Acculturation in the Rhine/Meuse basin in the *Roman period: a preliminary survey*. in R. Brandt en J. Slofstra (eds.), *Roman and Native in the Low Countries. Spheres of interaction*. (British Archaeological Reports International Series 184), 159-209.

Bloemers, J.H.F., 1985. Rijswijk, in D.P. Hallewas, *Archeologische Kroniek van Zuid-Holland over 1984. Holland* 17, 352-353.

Bloemers, J.H.F. en M.D. de Weerd 1984. Van Brittenburg naar Lugdunum. Opgravingen in de bouwput van de nieuwe uitwateringssluuis in Katwijk, 1982, in P.S. Anes, J.H.F. Bloemers, J.E.A. Boomgaard, W. de Leeuw, L. Sentis-Senden en M.D. de Weerd (eds), *De uitwateringssluizen van Katwijk 1404 – 1984*. Leiden: Hoogheemraadschap van Rijnland, 41-51.

Blom, E., 2005. Woerden Barwoutswaarder. Archeologisch onderzoek naar een Romeinse vindplaats in Woerden Barwoutswaarder-West. *ADC Rapport 318*. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort.

Blom, E. en W.K. Vos (red.) 2007. Woerden-Hoochwoert. De opgravingen 2002-2004 in het Romeinse *Castellum* Laurium, de *vicus* en van het schip de 'Woerden 7'. *ADC Rapport 910*. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort.

Blom, E. en L. van der Feijst, 2007. Poeldijk Westhof, vindplaats B. Een inheems-Romeinse nederzetting uit de 1^e tot de 3^e eeuw. *ADC Rapport 909*. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort.

Boekel, G.M.E.C., 1983. Roman Terracotta Figurines and Masks from the Netherlands. Introduction and Catalogue I (Apollo-Fortuna). *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek jaargang 33*, 197-359.

Boekel, G.M.E.C., 1985. Roman Terracotta Figurines and Masks from the Netherlands. Catalogue II (Isis-Venus). *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek jaargang 35*, 15-230.

Boekel, G.M.E.C., 1986. Roman Terracotta Figurines and Masks from the Netherlands. Catalogue III and Conclusions. *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek jaargang 36*, 25-404.

Boekel, G.M.E.C., 1989. *Terracottabeeldjes van de Scheveningseweg. Romeinse vondsten uit 's-Gravenhage*. Den Haag (VOM-reeks 1989-3).

Boekel, G.M.E.C., 1990. *Romeinse terracottabeeldjes uit Valkenburg (Z.H.)*, in E.J. Bult en D.P. Hallewas, *Graven bij Valkenburg III, het archeologisch onderzoek in 1987 en 1988*. Delft: Eburon, 101-116.

Boekel, G.M.E.C., 1993. Terracotta Figurines and Masks, in R.M. van Dierendonck, D.P. Hallewas and K.E. Waugh (Eds.), *The Valkenburg Excavations 1985-1988. Introduction and Detail Studies*. Amersfoort (Nederlandse Oudheden 15; Valkenburg Project 1), 82-120.

Boekel, G.M.E.C., 2000. *Een Romeins masker van aardewerk uit Bodegraven*. *Westerheem* 49, 174-178.

Boer, A. de, 2008. Fysisch geografisch onderzoek, in L.M.B. van der Feijst, J. de Bruin en E. Blom, *De nederzetting te Naaldwijk II. Terug naar de sporen van Holwerda*. Amersfoort: ADC ArcheoProjecten (ADC Monografie 4/ADC Rapport 1271), 17-19.

Bogaers, J.E., 1964. Forum Hadriani. *Bonner Jahrbücher* 164, 45-52.

Bogaers, J.E., 1965. Romeins Nijmegen. Exercitus Germanicus Inferior. *Numaga* 12, 98-106.

Bogaers, J.E., 1966. Voorburg. *Nieuwsbulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond* 65, 6.

Bogaers, J.E., 1971. Voorburg-Arentsburg: Forum Hadriani. *Oudheidkundige mededelingen van het Rijksmuseum van Oudheden* 52, 128-138.

Bogaers, J.E., 1972a. Civitates und Civitas – Hauptorte in der nördlichen Germania Inferior. *Bonner Jahrbücher* 172, 310-333.

Bogaers, J.E., 1972b. Fragment I, in W. Glasbergen, *De Romeinse castella te Valkenburg Z.H. De opgravingen in de dorpsheuvel in 1962*. Amsterdam (Cingula 1), 70-72.

Bogaers, J.E., 1974. Romeinse militairen aan het Helinium. *Westerheem* 23-1, 70-78.

Bogaers, J.E., 1976a. Weg met Schonollen. *Westerheem* 25, 229-240.

Bogaers, J.E., 1976b. Zweimal Valkenburg (Prov. Zuid-Holland), in J.S. Boersma, *Festoen. Opgedragen aan A.N. Zadoks-Josephus Jitta bij haar zeventigste verjaardag*. Groningen/Bussum, 123-135.

Bogaers, J.E., 1979. Ein römisches Militärdiplomfragment aus Monster-Poeldijk. *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek jaargang* 29, 357-371.

Bogaers, J.E., 1984. Zum Namen des „oppidum Cugernorum “. *Naamkunde* 16, 33-39.

Bogaers, J.E., 1990. Een epigrafische puzzel. Een bouwinscriptie uit de noordelijke zijtak van de Rijn op het Marktveld te Valkenburg (Z.-H.), in E.J. Bult, en D.P. Hallewas, *Graven bij Valkenburg III, het archeologisch onderzoek in 1987 en 1988*. Delft: Eburon, 53-56.

Bogaers, J.E., 1994. Sol Elagabalus und die Cohors III Breucorum in Woerden (Germania Inferior). *Oudheidkundige Mededelingen van het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden* 74, 153-159.

Bogaers, J.E. en C.B. Rüger, 1974. Der Niedergermanische Limes. Materialien zu seiner Geschichte. Köln, (Kunst und Altertum an Rhein 50).

Bogaers, J.E. en J.K. Haalebos, 1975. Zuid-Holland. Woerden. *Bulletin Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond* 74, 223-224.

Bogaers, J.E. en J.K. Haalebos, 1979. Alphen a.d. Rijn: Julianastraat 1, in H. Sarfatij, Archeologische kroniek van Zuid-Holland. *Holland* 11, 313-314.

Bogaers, J.E. en J.K. Haalebos, 1981. Zuid-Holland. Woerden. *Bulletin Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond* 80, 106-111.

Bogaers, J.E. en J.K. Haalebos, 1983. Op zoek naar een castellum in Woerden. *Spiegel Historiael* 18/6, 302-309.

Böhme, A., 1972. Die Fibeln der Kastele Saalburg und Zugmantel. *Saalburg Jahrbuch* XXIX, 5-112.

Bonnie, R., 2009. Cadastres, *Misconceptions & Northern Gaul. A case study from the Belgian Hesbaye region*. Leiden: Sidestone Press.

Born, H. en M. Junkelmann, 1997. *Römische Kampf- und Turnierrüstungen Band VI. Sammlung Axel Guttman*. Mainz am Rhein: Philipp von Zabern.

Bosman, A.V.A.J., 1995. Velsbroek B6 – Velsen 1 – Velsen 2. Is there a relationship between the military equipment from a ritual site and the fortress of Velsen? In C. van Driel-Murray, (ed), *Roman military equipment: Experiment and Reality, Proceedings of the 9th International Roman Military Equipment Conference*. Leiden (Journal of Roman Military Equipment Studies 6), 89-98.

Bosman, A.V.A.J., 1997. *Het culturele vondstmateriaal van de Vroeg-Romeinse versterking Velsen I*. Amsterdam (ongepubliceerd academisch proefschrift Universiteit van Amsterdam).

Bosman, A.V.A.J. and M.D. de Weerd, 2004. Velsen: The 1997 Excavations in the Early Roman Base and a Reappraisal of the Post-Kalkriese Velsen/Vechten Dating Evidence, in F. Vermeulen, K. Sas and W. Dhaeze (eds), *Archaeology in Confrontation. Aspects of Roman Military Presence in the Northwest. Studies in Honour of Prof. Em. Hugo Thoen*. Ghent (Archaeological Reports Ghent University 2), 31-62.

Bowman, A.K., 1994/2003. *Life and Letters on the Roman Frontier. Vindolanda and its People*. London: The British Museum Press.

Božič, D. en M. Feugère, 2004. Les instruments de l'écriture. *Gallia* 61, 21-41.

Braat, W.C., 1939. Romeinsche helmen in het Rijksmuseum van Oudheden. *Oudheidkundige Mededelingen van het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden* 20, 29-32.

Brakman, A. en C. van Pruissen, 2008. Keramisch bouw materiaal, in L.M.B. van der Feijst, J. de Bruin en E. Blom (red.), *De nederzetting te Naaldwijk II. Terug naar de sporen van Holwerda*. Amersfoort: ADC ArcheoProjecten (ADC Monografie 4/ADC Rapport 1271), 167-170.

Brandenburgh, C.R. en K.M. van Domburg, 2006. De overige vondsten van Roomburg 2003, in C.R. Brandenburgh (red.), *Archeologisch Onderzoek Roomburg 2003*. Leiden (Bodemonderzoek in Leiden 17), 163-168.

Brandenburgh, C.R. en K.M. van Domburg, 2008. *Een archeologisch onderzoek in de randzone van de vicus van Matilo, Roomburg 2004 fase 2*. Leiden (Bodemonderzoek in Leiden 22).

Brandenburgh, C.R. and W.A.M. Hessing, 2014. *Matilo Rodenburg Roomburg. De Roomburgerpolder: van Romeins castellum tot moderne woonwijk*. Leiden (Bodemschatten en bouwgeheimen 1).

Brandenburgh, C.R. en J. de Bruin, 2016. Discussie, in C.R. Brandenburgh en J. de Bruin, *Met de voeten in het water. Archeologisch onderzoek aan de oostzijde van het Castellum Matilo te Leiden*. Leiden: Erfgoed Leiden en omstreken, 220-237.

Brandt, R. En J. Slofstra (eds.), 1983. *Roman and Native in the Low Countries. Spheres of interaction*. (British Archaeological Reports International Series 184).

Breeze, D.J., 2006. *John Collingwood Bruce's Handbook to the Roman Wall, 14th edition*. Newcastle upon Tyne: Society of Antiquaries of Newcastle upon Tyne.

Breeze, D.J., 2011. *The Frontiers of Imperial Rome*. Barnsley: Pen & Sword Books.

Brijker, J., 2012. Fysisch geografisch onderzoek, in L.M.B. van der Feijst (red.), *Vechten tegen het wassende water in de Romeinse tijd. Een archeologische opgraving in plangebied Hoogeland-Oost, 't Zand Heultje te Naaldwijk. ADC Rapport 3186*. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 17-26.

Brink, E. van der, T. Buikema en M. Driessen, 2014. De nederzettingssporen, in M. Driessen en E. Besselsen (red.), *Voorburg-Arentsburg. Een Romeinse havenstad tussen Rijn en Maas*, Amsterdam: Projectenbureau Universiteit van Amsterdam/Diachron (Themata 7), 111-124.

Brinkkemper, O., C. Vermeeren en K. Hänninen, 2009. Archeobotanie, in H. Siemons en J.J. Lanzing (red.), *Bewoningssporen uit de Romeinse tijd in het Wateringse Veld, Den Haag*. Den Haag: Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer gemeente Den Haag (Haagse Oudheidkundige Publicaties 11), 317-346.

Brinkkemper, O. en C. Vermeeren, 2012. Hout, in T.A. Goossens (ed), *Van akker tot Hooghuwerf. Onderzoek naar de bewoning in de ijzertijd, inheems-Romeinse tijd, de middeleeuwen en de nieuwe tijd op de haakwal van Naaldwijk (plangebied Hoogeland, gemeente Westland)*. Leiden: Archol (Archol-rapport 167), 449-507.

Broeke, P.W. van den, 1993. A crowded peat area: observations in Vlaardingen-West and the Iron Age habitation of southern Midden-Delfland. *Analecta Praehistorica Leidensia* 26, 59-82.

Broeke, P.W. van den en H. van Londen, 1995. *5000 jaar wonen op veen en klei. Archeologisch onderzoek in het reconstructiegebied Midden-Delfland*, Utrecht.

Broeke, P.W. van den, 2007. Zoutwinning langs de Noordzee: de pre-middeleeuwse sporen, in A.M.J. de Kraker en G.J. Borger (red.), *Veen-Vis-Zout. Landschappelijke dynamiek in de zuidwestelijke delta van de Lage Landen*. Amsterdam: Vrije Universiteit Amsterdam (Geoarchaeological and Bioarchaeological Studies 8), 65-80.

Bron, J.W., 2013a. Persoonlijk, in J. Bakker en J.W. Bron (red.), *Gered uit de grond. Romeinse vondsten van Castellum Albaniana*. Noordwijk: Spider Graphics BV, 105-120.

Bron, J.W., 2013b. Werktuig, in J. Bakker en J.W. Bron (red.), *Gered uit de grond. Romeinse vondsten van Castellum Albaniana*. Noordwijk: Spider Graphics BV, 135-148.

Brouwer, M., 1987. Graffiti op aardewerk, in E.J. Bult en D.P. Hallewas, *Graven bij Valkenburg II, het archeologisch onderzoek in 1986*. Delft: Eburon, 21-27.

Brouwer, M., 1989. Alphen aan den Rijn: De Schans, in D.P. Hallewas, D.P., *Archeologische Kroniek van Zuid-Holland over 1988*. Holland 21, 326-327.

Brouwers, W., E. Jansma en M. Manders, 2013. Romeinse scheepsresten in Nederland. *Archeobrief* 17-4, 13-27.

Brugge, J.P. ter, 1996. Een terugkerend onderwerp: een boemerang uit Vlaardingen. *Westerbeem* 45, 321-333.

Brugge, J.P. ter, 2002. Duikers gemaakt van uitgeholde boomstammen in het Maasmondgebied in de Romeinse tijd, in A. Carmiggelt, A.J. Guiran en M.C. van Trierum, *BOORbalans* 5. *Bijdragen aan de bewoningsgeschiedenis van het Maasmondgebied*. Rotterdam (BOORbalans 5), 63-86.

Bruin, J. de, 2000. Fibulae en Militaria uit Leiden-Roomburg. Amsterdam (ongepubliceerde materiaalscriptie Universiteit van Amsterdam).

Bruin, J. de, 2004a. Romeins aardewerk uit Poeldijk, in E.A. Besselsen, 2004, Een nederzetting uit de Romeinse tijd in Poeldijk. Archeologisch onderzoek op vindplaats B. *AAC Publicaties* 23. Projectenbureau Amsterdams Archeologisch Centrum, Amsterdam, bijlage 3.

Bruin, J. de, 2004b. *Vondstmateriaal uit de Romeinse tijd van een huisplattegrond, een grafveld en een vindplaats aan de Kandelaarweg in Rotterdam*. Rotterdam (intern rapport BOOR).

Bruin, J. de, 2005. Een eerste aanzet tot de ontrafeling van de bewoningsgeschiedenis van zuidelijk Zuid-Holland in de Romeinse tijd, in E. van Rossenberg, J. Hendriks, A. Bright and D. Smal (eds.), *SOJAbundel 2002/2003. Leiden 26 oktober 2002 – Amsterdam 29 november 2003*, 27-34.

Bruin, J. de, 2007. Toelichting bij en catalogus van het Romeinse aardewerk van vindplaats 20-127, in F.J.C. Peters en M.C. Dorst, Barendrecht Carnisselande (vindplaats 20-127); een dam met duiker uit de Romeinse tijd en een dijk met sloten uit de middeleeuwen. Een definitief archeologisch onderzoek. *BOORrapporten* 270. BOOR Rotterdam, 65-80.

Bruin, J. de, 2008a. Aardewerk, in L.M.B. van der Feijst, J. de Bruin en E. Blom, *De nederzetting te Naaldwijk II. Terug naar de sporen van Holwerda*. Amersfoort: ADC ArcheoProjecten (ADC Monografie 4/ADC Rapport 1271), 95-123.

Bruin, J. de, 2008b. Romeinse aardewerk in rurale context. Verspreiding van de verschillende typen aardewerk uit de Romeinse tijd in de omgeving van het AHR-project, in J.P. Flamman en E.A. Besselsen, *Het verleden boven water. Archeologische monumentenzorg in het AHR-project*. Delft/Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 148), 217-242.

Bruin, J. de, 2008c. Metalen voorwerpen uit de Romeinse tijd, in H.M. van der Velde (red.), *Cananefaten en Friezen aan de monding van de Rijn. Tien jaar archeologisch onderzoek op de Zanderij-Westervaart te Katwijk (1996-2006)*, Amersfoort: ADC ArcheoProjecten (ADC Monografie 5/ADC Rapport 1456), 233-250.

Bruin, J. de, 2010. Tabulae Westlandiae. Het Romeinse archief van Naaldwijk. *Delf. Cultuurhistorisch magazine voor Delft, jaargang 12, nummer 2, zomer 2010*, 9-11.

Bruin, J. de, 2012a. Aardewerk, in T.A. Goossens (ed), *Van akker tot Hooghevel. Onderzoek naar de bewoning in de ijzertijd, inheems-Romeinse tijd, de middeleeuwen en de nieuwe tijd op de haakwal van Naaldwijk (plangebied Hoogeland, gemeente Westland)*. Leiden: Archol (Archol-rapport 167), 193-224.

Bruin, J. de, 2012b. Metaal uit de Romeinse tijd, in T.A. Goossens (ed), *Van akker tot Hooghevel. Onderzoek naar de bewoning in de ijzertijd, inheems-Romeinse tijd, de middeleeuwen en de nieuwe tijd op de haakwal van Naaldwijk (plangebied Hoogeland, gemeente Westland)*. Leiden: Archol (Archol-rapport 167), 287-300.

Bruin, J. de, 2012c. Connectivity in the south-western part of the Netherlands during the Roman period (AD 0-350). *Analecta Praehistorica Leidensia* 43/44, 145-157.

Bruin, J. de, 2012d. Aardewerk en keramisch bouw materiaal uit de Romeinse tijd, in A.J. Tol en B. Jansen, *Sleuven door de delta van de Oude Rijn. Plangebied Nieuw Valkenburg, gemeente Katwijk. Inventariserend Veldonderzoek door middel van proefsleuven*. Leiden: Archol (Archol-rapport 172), 233-248.

Bruin, J. de, 2013. Aardewerk uit de Romeinse tijd, in J.P.L. Bakx (red.), *Met rituelen omsloten. Opgaving van een inheems-Romeinse nederzetting langs de Woudsestraat in de Harnaschpolder, gemeente Midden-Delfland*. Leiden: Sidestone Press (Delftse Archeologische Rapporten 107), 119-144.

Bruin, J. de, 2014a. Cananefaatsse gemeenschappen, in P. Kloosterman en M. Kerkhof (red.), *De regionale onderzoeksagenda Romeinse tijd. Bundel naar aanleiding van het symposium ter evaluatie en vernieuwing van de bestaande onderzoeksagenda. Delfse Archeologische Notitie 63*, 39-41.

Bruin, J. de, 2014b. Naaldwijk, in S. Müller (Hrsg.), *Gebrochener Glanz. Römische Großbronzen am UNESCO-Welterbe Limes*. Mainz: Nünnerich-Asmus, 120-122.

Bruin, J. de, 2015a. Naaldwijk: standbeelden voor de Romeinse vloot, in G. Jansen, R. Meijers, L. Swinkels en C. Vermeulen (red.), *Van hun voetstuk. Romeinse beelden opnieuw ontdekt*. Mainz: Nünnerich-Asmus, 120-122.

Bruin, J. de, 2015b. Uncovering Roman fort Matilo in Leiden, 70-250 AD. *Analecta Praehistorica Leidensia 45*, 181-189.

Bruin, J. de en H. Koot, 2006. Onder de rook van Forum Hadriani. De nederzetting Leeuwenbergh, in W. de Jonge, J. Bazelmans en D. de Jager (red.), *Forum Hadriani. Van Romeinse stad tot monument*. Utrecht: Matrijs, 140-145.

Bruin, J. de, S.H. Jongma en M. Kerkhof, 2010. *Masemude. Archeologisch onderzoek in het kader van nazorg in plangebied Masemude te Monster (gemeente Westland)*. Leiden: Sidestone Press (Delfse Archeologische Rapporten 59).

Bruin, J. de, G.P.A. Besuijen en R.J. van Zoolingen, 2012. Synthese, in J. de Bruin, G.P.A. Besuijen, H.A.R. Siemons en R.J. van Zoolingen, *Goedereede-Oude Oostdijk. Een Havenplaats uit de Romeinse tijd*. Leiden: Sidestone Press, 119-150.

Bruin, J. de, G.P.A. Besuijen, H.A.R. Siemons en R.J. van Zoolingen, 2012. *Goedereede-Oude Oostdijk. Een Havenplaats uit de Romeinse tijd*. Leiden: Sidestone Press.

Brunsting, H., 1936. Flenium-Helinium. *Mnemosyne III*, 1935/6, 289-304.

Brunsting, H., 1937. *Het grafveld onder Hees bij Nijmegen*. Een bijdrage tot de kennis van Ulpia Noviomagus. Amsterdam: N.V. Noord-Hollandsche Uitgeversmaatschappij (Archaeologisch-Historische Bijdragen IV).

Brunsting, H., 1948a. Dakpanstempels Valkenburg Z.H. 1941, in A.E. van Giffen, De Romeinse Castella in den dorpsheuvel te Valkenburg aan den Rijn (Z. H.) (Praetorium Agrippinae), I. De opgravingen in 1941. *Jaarverslag van de Vereniging voor Terpenonderzoek 25-28 (1940-1944)*, 193-200.

Brunsting, H., 1948b. Ingekraste en opgeschilderde inscripties op aardewerk, in A.E. van Giffen, De Romeinse Castella in den dorpsheuvel te Valkenburg aan den Rijn (Z. H.) (Praetorium Agrippinae), I. De opgravingen in 1941. *Jaarverslag van de Vereniging voor Terpenonderzoek 25-28 (1940-1944)*, 201-205.

Brunsting, H., 1955. Dakpanstempels van Valkenburg Z.H. 1942, in A.E. van Giffen, De Romeinse Castella in de dorpsheuvel te Valkenburg aan de Rijn (Z.H.) (Praetorium Agrippinae), II. De opgravingen in 1942-1943 en 1946-1950. *Jaarverslag van de Vereniging voor Terpenonderzoek 33-37 (1948-1953)*, 122-126.

Brunsting, H., 1964. Isis in Den Haag. *Westerheem* 13, 121-126.

Buchem, H.J.H., 1941. *De fibulae van Nijmegen*. Nijmegen.

Buijtendorp, T., 1988. Periodisering van Romeins Voorburg. *Westerheem* 37, 107-117.

Buijtendorp, T., 2006a. Lugdunum bij Katwijk. Een voorstedelijke nederzetting uit de eerste eeuw in Cananefaats gebied, in W. de Jonge, J. Bazelmans en D. de Jager (red.), *Forum Hadriani. Van Romeinse stad tot monument*. Utrecht: Matrijs, 62-65.

Buijtendorp, T., 2006b. De voorganger van Forum Hadriani. Van inheemse nederzetting tot centrale plaats, in W. de Jonge, J. Bazelmans en D. de Jager (red.), *Forum Hadriani. Van Romeinse stad tot monument*. Utrecht: Matrijs, 66-77.

Buijtendorp, T., 2006c. Bouw en groei. De bloeiperiode van Forum Hadriani, in W. de Jonge, J. Bazelmans en D. de Jager (red.), *Forum Hadriani. Van Romeinse stad tot monument*. Utrecht: Matrijs, 95-116.

Buijtendorp, T.M., 2010. *Forum Hadriani. De Vergeten stad van Hadrianus. Ontwikkeling, uiterlijk en betekenis van het 'Nederlandse Pompeii*. Amsterdam (ongepubliceerd academisch proefschrift Vrije Universiteit Amsterdam).

Bult, E.J., 1996. Romeinen: de eerste Italianen? in B. Raymakers, *Romeinen, bankiers en gastarbeiders. Italianen in Delft*. Delft: Associazione Italiana.

Bult, E.J., 1998. Landschapontwikkeling en bewoningsgeschiedenis in en om Naaldwijk tot het eind van de 12e eeuw, in H.I.M. Groenewegen en P.W. Vis (red.), *Naeltwick 1198-1998*. Naaldwijk, 7-23.

Bult, E.J., 2002. De Lier Leehove, in: R. Proos, *Archeologische kroniek Zuid-Holland 2001. Holland 34*, 63-64.

Bult, E.J. en D.P. Hallewas, 1986. *Graven bij Valkenburg, het archeologisch onderzoek in 1985*. Delft: Eburon.

Bult, E.J. en D.P. Hallewas, 1987. De opgravingscampagne op het Marktveld in 1986, in E.J. Bult en D.P. Hallewas, *Graven bij Valkenburg II, het archeologisch onderzoek in 1986*. Delft: Eburon, 1-16.

Bult, E.J. en D.P. Hallewas, 1990. De opgravingscampagne op het Marktveld te Valkenburg (Z.H.) in 1987 en 1988, in E.J. Bult en D.P. Hallewas, *Graven bij Valkenburg III, het archeologisch onderzoek in 1987 en 1988*. Delft: Eburon, 1-35.

Bult, E.J. en P. Vons, 1990. Een gesloten Romeinse muntvondst op het Marktveld bij Valkenburg (Z.H.). Archeologische aanwijzingen voor militaire aanwezigheid in de Rijnmond voor 30 na Chr., in E.J. Bult en D.P. Hallewas, *Graven bij Valkenburg III, het archeologisch onderzoek in 1987 en 1988*. Delft: Eburon, 57-71.

Bult, E.J., P. van der Hout, en T. Immerzeel, 1988. Een Romeins grafveldje aan de Tiendweg bij Naaldwijk. *Westerheem 37*, 118-125.

Bult, E.J., J. de Bruin en J.-M. Groen, 2005. Holle Watering, een bouwlocatie in de Westlandse Zoom (gemeente Westland). Een Inventariserend Veldonderzoek. *Delftse Archeologische Rapporten 52*, Delft

Bult, E.J. en J. de Bruin, 2006. Inventariserend Veldonderzoek aan de Madeweg 27 in de Madepolder van Monster (gemeente Westland). *Delftse Archeologische Rapporten 73*, Delft.

Bult, E.J., J. de Bruin, J. de Gier en S.H. Jongma, 2006. Naaldwijk Hoogeland, Gemeente Westland: Een Inventariserend Veldonderzoek (IVO). *Delftse Archeologische Rapporten 72*, Delft.

Bulten, E.E.B., 2009. Inventariserend Veldonderzoek-proefsleuven op de Noordhof in het Wateringse Veld, Gemeente Den Haag. *Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer Rapport 0924*, Den Haag.

Bulten, E.E.B. en H. Siemons, 2014. Samenvatting, in H. Siemons en E.E.B. Bulten (red.), *Archeologie in het Wateringse Veld, gemeente Den Haag. Van steentijd tot nieuwe tijd*. Den Haag: Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer gemeente Den Haag (Haagse Oudheidkundige Publicaties 17), 548-561.

Burgersdijk, D.W.P., 2010. *Style and Structure of the Historia Augusta*. Amsterdam (onpubliceerd academisch proefschrift Universiteit van Amsterdam).

Byvanck, A.W., 1935-1947. *Excerpta Romana*. De bronnen der Romeinse geschiedenis van Nederland, I-III. 's-Gravenhage: Martinus Nijhoff.

Byvanck, A.W., 1944. *Nederland in den Romeinschen tijd*. Leiden: E.J. Brill.

Carmiggelt, A. en A.J. Guiran, 1997. Pre-stedelijke bewoningssporen en vondsten uit het tracé van de Willemsspoortunnel te Rotterdam: prehistorie, Romeinse Tijd en Middeleeuwen (vóór circa 1150), in A. Carmiggelt, A.J. Guiran en M.C. van Trierum (red.), *BOORbalans 3. Archeologisch onderzoek in het tracé van de Willemsspoortunnel te Rotterdam*. Rotterdam (BOORbalans 3), 73-111.

Carroll, M., 2001. Supplying the Roman fleet: native Belgic, Frisian and Germanic pottery from Cologne. *Journal of Roman Archaeology* 14, 310-324.

Catz, M. en S.M.E. van Lith, 2003. Romeins glas van de opgravingen in Midden-Delfland. Materiaalstudie naar het glas uit de opgravingscampagnes 1991-1999, in het kader van het Midden-Delflandproject van de Universiteit van Amsterdam. *AAC Projectenbureau Publicatie 14*. Projectenbureau Amsterdams Archeologisch Centrum, Amsterdam.

Cavallo, C. en J. Slopma, 2014. Zoogdieren en vogels, in M. Driessen en E. Besselsen (red.), *Voorburg-Arentsburg. Een Romeinse havenstad tussen Rijn en Maas*, Amsterdam: Projectenbureau Universiteit van Amsterdam/Diachron (Themata 7), 741-794.

Chevallier, R., 1997. *Les voies romaines*. Parijs.

Chorus, J.P., 2004. Horreum, in: M. Polak, R.P.J. Kloosterman en R.A.J. Niemeijer, *Alphen aan den Rijn-Albaniana 2001-2002. Opgravingen tussen de Castellumstraat, het Omloopkanaal en de Oude Rijn*. Nijmegen (Libelli Noviomagenses 7), 97-98.

Chorus, J.P., 2008. Romeinse forten in de Rijndelta. Over stammetjes en staanders, in M. Bergmans, T. Derks, R. Doreleijers, K. van der Veer en S. Willemsen, SOJA-bundel 2007. Groningen, 7-16.

Cohen, A.P., 1985. *The symbolic construction of community*. London/New York: Routledge.

Collins, R. and L. Allason-Jones (eds.), 2010. Finds from the Frontier: *Material Culture in the 4th-5th Centuries*. York: Council for British Archaeology (Council for British Archaeology Research Report 162).

Courbot-Dewerd, C., 2009. Feeling Like Home: Romanised Rural Landscape from a Gallo-Roman Point of View, in M. Driessen, S. Heeren, J. Hendriks, F. Kemmers and R. Visser (Eds.), *TRAC 2008. Proceedings of the Eighteenth Annual Theoretical Roman Archaeology Conference Amsterdam 2008*. Oxford: Oxbow books, 13-24.

Cousins, E.H., 2014. Votive Objects and Ritual Practice at the King's Spring at Bath, in H. Plattis, J. Pearce, C. Barron, J. Lundock en J. Yoo (eds.), *TRAC 2013. Proceedings of the Twenty-Third Theoretical Roman Archaeology Conference King's College, London 2013*. Oxford: Oxbow Books, 52-64.

Daalen, S. van, 2015. Dendrochronologisch onderzoek, in K. Leijnse, G.H. de Boer en E.M.P. Verhelst, Een Romeins bad op Mars? Plangebied Trade Parc Westland Mars te Naaldwijk. Gemeente Westland. Archeologisch onderzoek: een opgraving en proefsleuvenonderzoek. *RAAP-Rapport 2770*, RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp, 237-240.

David, W., 2015. Oppidum Manching, in S. Matešić en C.S. Sommer, *At the Edge of the Roman Empire. Tours along the Limes in Southern Germany*. Landshut: Bosch-Druck, 154-157.

De Clercq, W. en E. Taayke, 2004. Handgemachte Keramiek der späten Kaiserzeit und des frühen Mittelalters in Flandern (Belgien). Das Beispiel der Funde friesischer Keramik in Zele (O-Flandern), in M. Lodewijckx, 2004, *Bruc calles well. Archaeological essays concerning the peoples of North-West Europe in the first millennium*. Leuven (Acta Archaeologica Lovaniensia Monographiae 15), 57-71.

De Clercq, W., 2009. *Lokale gemeenschappen in het Imperium Romanum. Transformaties in rurale bewoningsstructuur en materiële cultuur in de landschappen van het noordelijk deel van de civitas Menapiorum (provincie Gallia-Belgica, ca. 100 v.Chr. – 400 n.Chr.)*. Gent (ongepubliceerd academisch proefschrift Universiteit Gent).

De Clercq, W. & P. Degryse. 2008. The mineralogy and petrography of Low Lands Ware 1 (Roman lower Rhine-Meuse-Scheldt basin; the Netherlands, Belgium, Germany). *Journal of Archaeological Sciences* 35, 448-458.

Derks, T., 1998. *Gods, Temples and Ritual Practices*. The transformation of religious ideas and values in Roman Gaul. Amsterdam: Amsterdam University Press (Amsterdam Archaeological Studies 2).

Derks, T., 2009. Ethnic identity in the Roman frontier. The epigraphy of Batavi and other Lower Rhine tribes, in T. Derks and N. Roymans (Eds.), *Ethnic Constructs in Antiquity. The Role of Power and Tradition*. Amsterdam: Amsterdam University Press (Amsterdam Archaeological Studies 13), 239-282.

Derks, T., 2008. Inscripties op brons, in L.M.B. van der Feijst, J. de Bruin en E. Blom, *De nederzetting te Naaldwijk II. Terug naar de sporen van Holwerda*. Amersfoort: ADC ArcheoProjecten (ADC Monografie 4/ADC Rapport 1271), 149-161.

Derks, T., 2010. Vier neue Bronzeinschriften aus Naaldwijk (Niederlande). *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 173, 283-293.

Derks, T., 2014a. Die Weihealtäre aus den Nehalennia-Heligtümern und verwandten ländlichen Tempelbezirken in Niedergermanien, in A.W. Busch und A. Schäfer (Herausg.), *Römische Weihealtäre im Kontext, Internationale Tagung in Köln vom 3. bis zum 5. Dezember 2009*. Friedberg: Likias Verlag, 199-219.

Derks, T., 2014b. Twee fragmenten van een Romeins militair diploma, in H.A. Hiddink, *VU-opgravingen in de Kempen 3. De Romeinse villa-nederzetting op de Kerkakkers bij Hoogeloorn (Noord-Brabant)*. Amsterdam (Zuidnederlandse Archeologische Rapporten 53), 463-471.

Derks, T. en L. Swinkels, 1994. Bronzen doosjes en verzegelde geloften, in N. Roymans en T. Derks, *De tempel van Empel. Een Hercules-heiligdom in het woongebied van de Bataven*. 's-Hertogenbosch (Graven naar het Brabantse verleden 2), 146-151.

Derks, T. en R. Roymans, 2002. Seal-boxes and the spread of Latin literacy in the Rhine delta, in A. Cooley (ed), *Becoming Roman, Writing Latin? Literacy and Epigraphy in the Roman West*. Portsmouth, Rhode Island (Journal of Roman Archaeology. Supplementary Series 48), 87-134.

Derks, T. en N. Roymans, 2006. Returning auxiliary veterans: some methodological considerations, *Journal of Roman Archaeology* 19, 121-136.

Derks, T. en W.K. Vos, 2015. Houten schrijfplankjes uit Romeins Vechten. Een militair archief uit de Rijnbedding. *Archeobrief* 19-2, 14-22.

Dhaeze, W., 2011. *De Romeinse kustverdediging langs de Noordzee en het Kanaal van 120 tot 410 na Chr. Een onderzoek naar de rol van de militaire sites in de kustverdediging en drie casestudies over de militaire versterkingen van Maldegem-Vake, Aardenburg en Boulogne-sur-Mer*. Gent (ongepubliceerd academisch proefschrift Universiteit Gent).

Diederik, F., 2002. 'Schervengericht'. *Een onderzoek naar inheems aardewerk uit de late derde en de vierde eeuw in de Kop van Noord-Holland*. Amsterdam (AWN-reeks 3).

Diederik, F., 2013. *Local pottery found in the Roman military fortress Velsen I. An approach at understanding local pottery from the Late Iron Age found at the location of Velsen I*. Haarlem: Provincie Noord-Holland.

Dielemans, L., 2012. Verspreiding en karakter van het vondstcomplex, in A.A.C. Aarts, Scherven, schepen en schoeiingen. LR62: Archeologisch onderzoek in een fossiele rivierbedding bij het castellum van De Meern. *Basisrapportage Archeologie* 43. Gemeente Utrecht, Utrecht, 258-262.

Dielemans, L., 2013. Wacht aan het water. VLEN3-00: archeologisch onderzoek naar sporen en vondstassemblages uit de Romeinse tijd in Vleuterweide. *Basisrapportage Archeologie* 52. Gemeente Utrecht, Utrecht.

Diepen, L. Van, 2014. Stempels op bouwkramiek, in M. Driessen en E. Besselsen (red.), *Voorburg-Arentsburg. Een Romeinse havenstad tussen Rijn en Maas*, Amsterdam: Projectenbureau Universiteit van Amsterdam/Diachron (Themata 7), 524-527.

Dierendonck, R.M. van, 1997. Valkenburg-Marktveld: military and civilian occupation in the vicinity of a frontier fort, in W. Groenman-van Waateringe, B.L. van Beek, W.J.H. Willems and S.L. Wynia (eds), *Roman Frontier Studies 1995. Proceedings of the XVIth International Congress of Roman Frontier Studies*, Oxford: Oxbow Books (Oxbow Monograph 91), 547-554.

Dierendonck, R.M. van, 2004. Five Postholes and a Ditch: The Valkenburg-Marktveld Timber Watch and Signal Tower, in F. Vermeulen, K. Sas and W. Dhaeze (eds.), *Archaeology in Confrontation. Aspects of Roman Military Presence in the Northwest. Studies in honour of Prof. Em. Hugo Thoen*. Ghent (Archaeological Reports Ghent University 2), 73-102.

Dierendonck, R.M. van, W.K. Vos en G.P.A. Besuijen, 2013. Synthese: zonering, karakter en chronologie van Romeins Aardenburg, in: R.M. van Dierendonck en W.K. Vos (red.), *De Romeinse agglomeratie Aardenburg. Onderzoek naar de ontwikkeling, structuur en datering van de Romeinse castella en hun omgeving, opgegraven in de periode 1955-heden*. Leiden (Hazenbergh Archeologische Serie 3), 287-344.

Dijk, J. van, 2006. Archeozoölogie, in T.A. Goossens, Schipluiden, 'Harnaschpolder'. De inrichting en bewoning van het landschap in de Romeinse tijd (125 – 270 na Chr). *ADC Rapport 625*. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 281-289.

Dijk, J. van, 2011. Archeozoölogie, in A. Pavlović (red.), *Archeologisch onderzoek aan de Uithofslaan. Gemeente Den Haag. Deel 1: Sporen van bewoning uit de ijzertijd (vindplaats 6) en de Romeinse tijd (vindplaats 3)*. Den Haag (Haagse Archeologische Rapportage 1122), 301-328.

Dijk, J. van, 2012. Archeozoölogisch onderzoek, in L.M.B. van der Feijst (red.), Vechten tegen het wassende water in de Romeinse tijd. Een archeologische opgraving in plangebied Hoogeland-Oost, 't Zand Heultje te Naaldwijk. *ADC Rapport 3186*. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 167-177.

Dijk, J. van, H.A. Robbers en T. de Ridder (red.), 2003. Hoogstad 6.036. Het dierlijk materiaal uit de Romeinse tijd. *VLAk-verslag 3.2* Vlaardingen.

Dijkstra, M.F.P., 2011. *Rondom de mondingen van Rijn en Maas. Landschap en bewoning tussen de 3e en 9e eeuw in Zuid-Holland, in het bijzonder de Oude Rijnstreek*. Amsterdam (ongepubliceerd academisch proefschrift Universiteit van Amsterdam).

Dijkstra, H. en F.C.J. Ketelaar, 1965. *Brittenburg, raadsels rond een verdronken ruïne*. Bussum: C.A.J. van Dishoeck (Fibulareeks 2).

Dinter, M. van, 2012. Fysisch-geografische resultaten, in A.A.C. Aarts, Scherven, schepen en schoeiingen. LR62: Archeologisch onderzoek in een fossiele rivierbedding bij het castellum van De Meern. *Basisrapportage Archeologie* 43. Gemeente Utrecht, Utrecht, 31-48.

Dinter, M. van, 2013. The Roman Limes in the Netherlands: how a delta landscape determined the location of the military structures. *Netherlands Journal of Geosciences – Geologie en Mijnbouw* |92 – 1| 11-32| 2013, 11-32.

Dinter, M. van, L.I. Kooistra, M.K. Dütting, P. van Rijn en C. Cavallo, 2014. Could the local population of the Lower Rhine delta supply the Roman army? Part 2: Modelling the carrying capacity using archaeological, palaeo-ecological and geomorphological data. *Journal of Archaeology in the Low Countries* 5, Issue 1, 5-50.

Döbken, A.B., 1992. Een grafveld uit de Romeinse Tijd te Spijkenisse-Hartel West (Voorne-Putten), in A.B. Döbken (red.), *BOORbalans* 2. Rotterdam (BOORbalans 2), 145-222.

Domburg, M. van, 2003. *Leiden Oostvlietpolder. Het aardewerk van het AAO (1999) van nederzetting* 5. Amsterdam (ongepubliceerde materiaalscriptie Universiteit van Amsterdam).

Domburg, M. van, 2004. *In de schaduw der Romeinen. Bewoning in de Oostvlietpolder vindplaats 5 te Leiden*. Amsterdam (ongepubliceerde doctoraalscriptie Universiteit van Amsterdam).

Domburg, K.M. en C.R. Brandenburgh, 2006. Sporen en structuren van de opgraving Roomburg 2003, in C.R. Brandenburgh (red.), *Archeologisch Onderzoek Roomburg 2003*. Leiden (Bodemonderzoek in Leiden 17), 11-70.

Domínguez-Delmás, M., M. Driessen, I. García-González, N. van Helmond, R. Visser en E. Jansma, 2014. Long-distance oak supply in mid-2nd century AD revealed: the case of a Roman harbour (Voorburg-Arentsburg) in the Netherlands. *Journal of Archaeological Science* 41, 642-654.

Doorselaer, A. van, 1973. In het vaarwater van Nehalennia, in W.A. van Es, A.V.M. Hubrecht, P. Stuart, W.C. Mank en S.L. Wynia (red.), *Archeologie en Historie. Opgedragen aan H. Brunsting bij zijn zeventigste verjaardag*. Bussum: Fibula-van Dishoeck, 275-280.

Dorenbos, O., O. Holthausen en J.M. Koot, 2009a. Langs de Sir Winston Churchilllaan in Rijswijk. Archeologisch onderzoek naar aanleiding van de toevallige vondst van een Romeinse mijlpaal. *Rijswijkse Archeologische Rapporten* 22, Rijswijk.

Dorenbos, O., O. Holthausen en H. Koot, 2009b. Modderen in een sloot. De vondst van een Romeinse mijlpaal in Rijswijk (ZH). *Westerheem* 58, 113-120.

Dragendorff, H., 1895. Terra sigillata. *Bonner Jahrbücher* 96-97, 18-155.

Dragendorff, H. en E. Krüger, 1924. *Das Grabmal von Igel. Römische Grabmäler des Mosellandes und der angrenzenden Gebiete Band 1*. Trier: Kommissionsverlag von Jacob Lintz.

Dressel, H., 1879. Di grande deposito di anfore rinvenuto nel nuovo quartiere del Castro Pretorio. *Bullettino della Commissione archeologica comunale di Roma* 7, 36-112 en 143-196 en Tavola VII-VIII.

Driel-Murray, C. van, 1999, A Rectangular Shield Cover of the Coh. XV Voluntariorum C.R., in J. Oldenstein und O. Gupte (hrsg.), *Spätromische Militärausrüstung. Proceedings of the Eleventh International Roman Military Equipment Conference, Mainz, 1998*. Mainz (Journal of Roman Military Equipment Studies 10), 45-54.

Driel-Murray, C. van, 2003. Ethnic Soldiers: The Experience of the Lower Rhine Tribes, in Th. Grünewald und S. Seibel (eds), *Kontinuität und diskontinuität. Germania inferior am Beginn und am Ende der römischen Herrschaft*. Berlin: Walter de Gruyter (Ergänzungsbande zum Reallexicon der Germanischen Altertumskunde, 35), 200-217.

Driel-Murray, C. van, 2008. Those who wait at home: the effect of recruitment on women in the Lower Rhine area, in U. Brandl (Herausg.), *Frauen und Römisches Militär. Beiträge eines Runden Tisches in Xanten vom 7. Bis 9. Juli 2005*. (British Archaeological Reports International Series 1759), 82-91.

Driel-Murray, C. van, 2009a. Leervondsten, in M. Polak, M. and T. de Groot (eds.), 2009, *Vondsten langs de Limes*. Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 167), 19-28.

Driel-Murray, C. van, 2009b. Ethnic Recruitment and Military Mobility, in Á. Morillo, N. Hanel and E. Martín (eds.), *Limes XX. Estudios sobre la frontera Romana/Roman Frontier Studies*. (Anejos de Gladius 13), 813-822.

Driel-Murray, C. van, 2015a. Een leren schoen, in M. van Zon, M en T.A. Goossens, *Een verdrongen erf uit de Romeinse tijd. Definitieve opgraving van vindplaatsen 2 en 5 in plangebied Bochtasfrijding Delfse Schie, gemeente Rotterdam*. Leiden: Archol (Archol-rapport 225), 98-100.

Driel-Murray, C. van, 2015b. Leer, in K. Leijnse, G.H. de Boer en E.M.P. Verhelst, Een Romeins bad op Mars? Plangebied Trade Parc Westland Mars te Naaldwijk. Gemeente Westland. Archeologisch onderzoek: een opgraving en proefsleuvenonderzoek. *RAAP-Rapport 2770*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp, 193-194.

Driel-Murray, C. van en T. de Ridder, 1998. Vlakvondst. Een Romeinse schoenzool. Inheems-Romeinse boer volgde Romeinse mode op de voet. *Terra Nigra* 144, 23-27.

Driel-Murray, C. van, K. Pollmann, E. Richter, 2014. De leervondsten van Voorburg-Arentsburg, in M. Driessen en E. Besselsen (red.), *Voorburg-Arentsburg. Een Romeinse havenstad tussen Rijn en Maas*, Amsterdam: Projectenbureau Universiteit van Amsterdam/Diachron (Themata 7), 719-739.

Driesen, P., en N. de Winter 2006. Aardewerk, in T.A. Goossens, Schipluiden, 'Harnaschpolder'. De inrichting en bewoning van het landschap in de Romeinse tijd (125 – 270 na Chr). *ADC Rapport 625*. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 235-255 en 363-368.

Driesen, P., N. De Winter en E. Wesemael 2006. Aardewerk, in T.A. Goossens, Schipluiden, 'Harnaschpolder'. De inrichting en bewoning van het landschap in de Romeinse tijd (125 – 270 na Chr). *ADC Rapport 625*. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 21-27 en 128-144.

Driessen, M., 2007. Bouwen om te blijven. *De topografie, bewoningscontinuïteit en monumentaliteit van Romeins Nijmegen*. Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 151).

Driessen, M., 2014a. Sporen en structuren uit de Romeinse tijd, in M. Driessen en E. Besselsen (red.), *Voorburg-Arentsburg. Een Romeinse havenstad tussen Rijn en Maas*, Amsterdam: Projectenbureau Universiteit van Amsterdam/Diachron (Themata 7), 97-131.

Driessen, M., 2014b. Samenvattende synthese, in M. Driessen en E. Besselsen (red.), *Voorburg-Arentsburg. Een Romeinse havenstad tussen Rijn en Maas*, Amsterdam: Projectenbureau Universiteit van Amsterdam/Diachron (Themata 7), 149-198.

Driessen, M., 2014c. Versierde terra sigillata, in M. Driessen en E. Besselsen (red.), *Voorburg-Arentsburg. Een Romeinse havenstad tussen Rijn en Maas*, Amsterdam: Projectenbureau Universiteit van Amsterdam/Diachron (Themata 7), 473-484.

Driessen, M., 2014d. Terracottabeeldjes en gezichtsmaskers, in M. Driessen en E. Besselsen (red.), *Voorburg-Arentsburg. Een Romeinse havenstad tussen Rijn en Maas*, Amsterdam: Projectenbureau Universiteit van Amsterdam/Diachron (Themata 7), 489-500.

Driessen, M., 2014e. The Roman Harbours of Velsen and Voorburg-Arentsburg (NL), in H. Kennecke (Herausgegeben), *Der Rhein als europäische Verkehrsachse. Die Römerzeit*. (Bonner Beiträge zur Vor- und Frühgeschichtlichen Archäologie 16), 209-228.

Driessen, M. en E. Besselsen (red.), 2014. *Voorburg-Arentsburg. Een Romeinse havenstad tussen Rijn en Maas*, Amsterdam: Projectenbureau Universiteit van Amsterdam/Diachron (Themata 7).

Driessen, M. en M. Dijkstra, 2014. Sporen, structuren en aardewerk uit de Middeleeuwen en de Nieuwe tijd, in M. Driessen en E. Besselsen (red.), *Voorburg-Arentsburg. Een Romeinse havenstad tussen Rijn en Maas*, Amsterdam: Projectenbureau Universiteit van Amsterdam/Diachron (Themata 7), 133-147.

Drinkwater, J.F., 1983. *Roman Gaul. The Three Provinces, 58 BC-AD 260*. London & Canberra: Croom Helm.

Drinkwater, J.F., 1987. *The Gallic Empire. Seperatism and continuity in the North-Western provinces of the Roman Empire A.D. 260-274*. Stuttgart (Historia Einzelschriften 52).

Dütting, M.K. en S. Hoss, 2014. Lead net-sinkers as an indicator of fishing activities. *Journal of Roman Archaeology* 27, 429-442.

Eck, W., 1985. *Die Statthalter der germanischen Provinzen vom 1.-3. Jahrhundert*. Köln: Rheinland-Verlag GMBH (Epigraphische Studien 14).

Eck, W., 2009. Die politischen Situation im 3. Jahrhundert n. Chr., in S. Berke, M. Zelle, N. Tatter, K. Winter und E. Treude (red.), *2000 Jahre Varusschlacht. Konflikt*. Stuttgart, 184-191.

Eijskoot, Y., M. van der Heiden, R. Torremans en A.H.L. Vredenbregt, met een bijdrage van E. van Toledo, 2011. Sporen en fenomenen, in: Y. Eijskoot, O. Brinkkemper en T. de Ridder (red.), *Vlaardingen-De Vergulde Hand-West. Onderzoek van archeologische resten van de middenbronstijd tot en met de late middeleeuwen*. Amersfoort: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 200), 23-67.

Eimermann, E. (red.), 2009. Cananefaatse boeren op de noordelijke oeverwal van de Gantel. Een archeologische opgraving aan de Juliahof te Wateringen, gemeente Westland. *ADC Rapport 822*, ADC ArchoProjecten, Amersfoort.

Enkevort, H. van, 2001, Bemerkungen zum Besiedlungssystem in den südöstlichen Niederlanden während der späten vorrömischen Eisenzeit und der römischen Kaiserzeit, in Th. Grünwald (hrsg), *Germania Inferior. Besiedlung, Gesellschaft und Wirtschaft am der Grenze der römisch-germanischen Welt*. Berlin/New York: Walter de Gruyter (Ergänzungsbände zum Reallexicon der Germanischen Altertumskunde, 26), 336-296.

Enkevort, H. en T. Hazenberg, 1997. Romeins masker uit de klei getrokken. *Spiegel Historiael* 32/1, 38-39.

Enkevort, H. en W.K. Vos, 2006. De Limes: een natte grens dwars door Nederland. *Nationale Onderzoeksagenda Archeologie, hoofdstuk 19*.

Enkevort, H. van en J. Hendriks, 2014. Gebouwplattegronden uit de Romeinse tijd in Zuidoost-Nederland, in A.G. Lange, E.M. Theunissen, J.H.C. Deeben, J. van Doesburg, J. Bouwmeester en T. de Groot, *Huisplattegronden in Nederland. Archeologische sporen van het huis*. Amersfoort: Barkshuis en Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 235-272.

Enkevort, H. van en J. Hendriks, 2015. Het platteland van Romeins Limburg, in P. Tummers, L. Berkvens, A.-J. Bijsterveld, A. Knotter, L. Wessels, F. Hermans en E. Van Royen (red.), *Limburg. Een geschiedenis*. Maastricht: Koninklijk Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap, 116-152.

Erdrich, M., 2003. Spel zonder grenzen. Een speurtocht naar de Limes in de late Oudheid. *Rede uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van hoogleraar Provinciaal-Romeinse Archeologie aan de Faculteit der Letteren van de Katholieke Universiteit Nijmegen op maandag 17 maart 2003*.

Erdrich, M., 2004. Anmerkungen zum historischen Hintergrund des Truppenlagers von Maldegem-Vake, in F. Vermeulen, K. Sas and W. Dhaeze (eds.), *Archaeology in Confrontation. Aspects of Roman Military Presence in the Northwest. Studies in honour of Prof. Em. Hugo Thoen*. Ghent (Archaeological Reports Ghent University 2), 155-164.

Erdrich, M. et al., 2008. Een duurzame grens. *Archeobrief* 12-1, 29-35.

Es, W.A. van, 1981. *De Romeinen in Nederland*. Bussum: Unieboek BV.

Es, W.A. van en M. Miedema (Eds.), 1971. Leeuwarden: small terp under the Oldehove cemetery. *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek jaargang 20-21*, 89-117.

Evers, J.H., 1966. The Haarlemmermeer Hoard. Late-Roman Bronze Coins up to about A.D. 400. *Oudheidkundige Mededelingen uit het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden* 47, 31-101.

Exaltus, R., 2009. Bijlage 1: Bodemmicromorfologisch onderzoek Wateringen Juliahof, in E. Eimermann (red.), Cananefaatse boeren op de noordelijke oeverwal van de Gantel. Een archeologische opgraving aan de Juliahof te Wateringen, gemeente Westland. *ADC Rapport* 822, ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 207-210.

Feijst, L. van der, 2007. Metaal, in E. Blom en L.M.B. van der Feijst, Poeldijk Westhof, vindplaats B. Een inheems-Romeinse nederzetting uit de 1e tot de 3e eeuw. *ADC Rapport* 909. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 59-69.

Feijst, L. van der, 2008a. Sporen en structuren, in L.M.B. van der Feijst, J. de Bruin en E. Blom, *De nederzetting te Naaldwijk II. Terug naar de sporen van Holwerda*. Amersfoort: ADC ArcheoProjecten (ADC Monografie 4/ADC Rapport 1271), 21-93.

Feijst, L. van der, 2008b. Metaal, in: L.M.B. van der Feijst, J. de Bruin en E. Blom, *De nederzetting te Naaldwijk II. Terug naar de sporen van Holwerda*. Amersfoort: ADC ArcheoProjecten (ADC Monografie 4/ADC Rapport 1271), 131-148.

Feijst, L.M.B., 2012a. Sporen en structuren, in L.M.B. van der Feijst (red.), Vechten tegen het wassende water in de Romeinse tijd. Een archeologische opgraving in plangebied Hoogeland-Oost, 't Zand Heultje te Naaldwijk. *ADC Rapport* 3186. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 27-68.

Feijst, L.M.B., 2012b. Metaal, in L.M.B. van der Feijst (red.), *Vechten tegen het wassende water in de Romeinse tijd. Een archeologische opgraving in plangebied Hoogeland-Oost, 't Zand Heultje te Naaldwijk. ADC Rapport 3186*. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 95-108.

Feijst, L.M.B., 2012c. Synthese, in L.M.B. van der Feijst (red.), *Vechten tegen het wassende water in de Romeinse tijd. Een archeologische opgraving in plangebied Hoogeland-Oost, 't Zand Heultje te Naaldwijk. ADC Rapport 3186*. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 183-196.

Feijst, L.M.B., 2015. Synthese, in L.M.B. van der Feijst (red.), *De nederzetting te Naaldwijk IV. De opgravingscampagne van 2011. ADC Rapport 3608*. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 209-226.

Feijst, L.M.B. van der en J.G. Aarts, 2015. Metaal, in L.M.B. van der Feijst (red.), *De nederzetting te Naaldwijk IV. De opgravingscampagne van 2011. ADC Rapport 3608*. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 75-92.

Feijst, L.M.B. van der en M. Laan, 2011, Metaal, in A. Pavlović (red.), *Archeologisch onderzoek aan de Uithofslaan. Gemeente Den Haag. Deel 1: Sporen van bewoning uit de ijzertijd (vindplaats 6) en de Romeinse tijd (vindplaats 3)*. Den Haag (Haagse Archeologische Rapportage 1122), 232-263.

Feijst, L.M.B. van der, J. de Bruin en E. Blom, 2008. *De nederzetting te Naaldwijk II. Terug naar de sporen van Holwerda*. Amersfoort: ADC ArcheoProjecten (ADC Monografie 4/ADC Rapport 1271).

Finley, M.I., 1999 (1973). *The Ancient Economy. Updated with a new foreword by Ian Morris*. Berkeley: University of California Press.

Franzen, P.F.J., 2004. Een bouwinscriptie uit de tijd van Septimius Severus, in M. Polak, R.P.J. Kloosterman en R.A.J. Niemeijer, *Alphen aan den Rijn-Albaniana 2001-2002. Opgravingen tussen de Castellumstraat, het Omloopkanaal en de Oude Rijn*. Nijmegen (Libelli Noviomagenses 7), 210-212.

Franzen, P.F.J., J.K. Haalebos en E. van der Linden, 2000. Aanvullend Archeologisch Onderzoek op het terrein De Hooge Burch te Zwammerdam. *ADC Rapport 68*. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort.

Frere, S.S., 2000. M. Maenius Agrippa, the 'Expedio Britannica' and Maryport. *Britannia* 31, 23-28.

Fulford, M., 1984. Demonstrating Britannia's economic dependence in the first and second centuries, in T.F.C. Blagg and A.C. King (eds), *Military and Civilian in Roman Britain*. Oxford (British Archaeological Reports British Series 136), 129-142.

Galestin, M.C., 1999. Roman wheelthrown pottery, terra nigra-like bowls and tiles, in J.C. Besteman, J.M. Bos, D.A. Gerrets, H.A. Heidinga en J. de Koning (eds.), *The excavations at Wijnaldum*. Rotterdam/Brookfield: A.A. Balkema (Reports on Frisia in Roman and Medieval times 1), 157-169.

Galestin, M.C., 2008. Frisii and Frisiavones. *Palaeohistoria* 49-50, 687-708.

Gazenbeek, G., 2014a. Grofkeramiek, in M. Driessen en E. Besselsen (red.), *Voorburg-Arentsburg. Een Romeinse havenstad tussen Rijn en Maas*, Amsterdam: Projectenbureau Universiteit van Amsterdam/Diachron (Themata 7), 505-545.

Gazenbeek, G., 2014b. Natuursteen en mortel van Voorburg-Arentsburg, in M. Driessen en E. Besselsen (red.), *Voorburg-Arentsburg. Een Romeinse havenstad tussen Rijn en Maas*, Amsterdam: Projectenbureau Universiteit van Amsterdam/Diachron (Themata 7), 546-588.

Gazenbeek, G., 2015a. Natuursteen en keramisch bouw materiaal, in L.M.B. van der Feijst (red.), *De nederzetting te Naaldwijk IV. De opgravingscampagne van 2011. ADC Rapport 3608*. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 93-128.

Gazenbeek, G., 2015b. Grofkeramiek, natuursteen en mortel, in K. Leijnse, G.H. de Boer en E.M.P. Verhelst, *Een Romeins bad op Mars? Plangebied Trade Parc Westland Mars te Naaldwijk. Gemeente Westland. Archeologisch onderzoek: een opgraving en proefsleuvenonderzoek. RAAP-Rapport 2770*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp, 131-182.

Gazenbeek, G., 2016. Grofkeramiek, natuursteen en mortel, in C.R. Brandenburgh en J. de Bruin, *Met de voeten in het water. Archeologisch onderzoek aan de oostzijde van het Castellum Matilo te Leiden*. Leiden: Erfgoed Leiden en omstreken, 149-199.

Geary, P.J., 2012. *Writing History: Identity, Conflict and Memory in the Middle Ages*. București-Brăila: Editura Academiei Române.

Geer, P. van de en I.M. van Wijk, 2015. Opgraving en Inventarisend Proefsleuvenonderzoek De Lier – Leehove. *Evaluatierapport Archol BV, Leiden*.

Geerdink, C., 2011. *Strontium isotope analysis on inhumations from the Roman cemetery of Valkenburg-Marktveld*. Amsterdam (unpublished research project Geoarchaeology, Instituut voor Geo- en Bio-Archeologie, Vrije Universiteit Amsterdam).

Gencheva, E., 2012. *The everyday life of the Roman Legionary on the Lower Danube. The catalogue of the exhibition*. Ruse: Ruse Press.

Gentenaar, J.-F., 2004. Stempels op baksteen, in M. Polak, R.P.J. Kloosterman en R.A.J. Niemeijer, *Alphen aan den Rijn-Albaniana 2001-2002. Opgravingen tussen de Castellumstraat, het Omloopkanaal en de Oude Rijn*. Nijmegen (Libelli Noviomagenses 7), 204-209.

Gerritsen, J., 1948. Romeinsche munten van Valkenburg Z.H. 1941, in A.E. van Giffen, *De Romeinsche Castella in den dorpsheuvel te Valkenburg aan den Rijn (Z. H.) (Praetorium Agrippinae), I. De opgravingen in 1941. Jaarverslag van de Vereeniging voor Terpenonderzoek 25-28 (1940-1944)*, 273-275.

Gerritsen, J., 1955. Romeinse munten van Valkenburg Z.H., in A.E. van Giffen, *De Romeinse Castella in de dorpsheuvel te Valkenburg aan de Rijn (Z.H.) (Praetorium Agrippinae), II. De opgravingen in 1942-1943 en 1946-1950. Jaarverslag van de Vereniging voor Terpenonderzoek 33-37 (1948-1953)*, 273-275.

Gerritsen, S., 1998. *De Terra sigillata van een inheemse nederzetting uit de Romeinse Tijd aan de Polderweg, gemeente Schiedam*. Amsterdam (ongepubliceerde materiaalscriptie Universiteit van Amsterdam).

Gerritsen, F., 2003. *Local identities. Landscape and community in the late prehistoric Meuse-Demer-Scheldt region*. Amsterdam: Amsterdam University Press (Amsterdam Archaeological Studies 9).

Gerritsen, F., 2006. Archaeological Perspectives on Local Communities, in J. Bintliff (ed.), *A Companion to Archaeology*. London: Blackwell Publishing Ltd., 141-154.

Geschwinde, M., H. Haßmann, P. Lönne, M. Meyer und G. Moosbauer, 2009. Roms vergessener Feldzug. Das neu entdeckte Schlachtfeld am Harzhorn in Niedersachsen, in S. Berke, M. Zelle, N. Tatter, K. Winter und E. Treude (red.), *2000 Jahre Varusschlacht. Konflikt*. Stuttgart, 228-232.

Giffen, A.E. van, 1948. De Romeinsche Castella in den dorpsheuvel te Valkenburg aan den Rijn (Z. H.) (Praetorium Agrippinae), I. De opgravingen in 1941. *Jaarverslag van de Vereniging voor Terpenonderzoek 25-28 (1940-1944)*, 1-316.

Giffen, A.E. van, 1955. De Romeinse Castella in de dorpsheuvel te Valkenburg aan de Rijn (Z.H.) (Praetorium Agrippinae), II. De opgravingen in 1942-1943 en 1946-1950. *Jaarverslag van de Vereniging voor Terpenonderzoek 33-37 (1948-1953)*, 1-209.

Ginkel, E.J. van en J.A. Waasdorp, 1992. *De archeologie van Den Haag. Deel 2: de Romeinse tijd*. Den Haag (VOM-reeks 1992-4).

Glasbergen, W., 1972, *De Romeinse castella te Valkenburg Z.H. De opgravingen in de dorpsheuvel in 1962*. Amsterdam (Cingula 1).

Glasbergen, W., H.L.A. Rutten en J.K. Haalebos, 1968. Valkenburg. *Nieuwsbulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond*, 1968, 1ste Aflevering: januari, 86-88.

Glasbergen, W. en W. Groenman-van Waateringe, 1974. *The Pre-Flavian Garrisons of Valkenburg Z.H. Fabriculae and bipartite barracks*. Amsterdam/London: North-Holland Publishing Company (Verhandelingen der Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, Afd. Letterkunde, Nieuwe Reeks, deel 85).

Goddijn, M.A., A.J. Louwen, A.J. Tol en M. van Zon, 2012. Sporen, structuren en vindplaatsen, in A.J. Tol en B. Jansen, *Sleuven door de delta van de Oude Rijn. Plangebied Nieuw Valkenburg, gemeente Katwijk. Inventariserend Veldonderzoek door middel van proefsleuven*. Leiden: Archol (Archol-rapport 172), 105-203.

Goossens, T.A., 1997. Archeologisch onderzoek in Poortugaal (gemeente Albrandswaard). Een grafveld en greppels uit de Romeinse Tijd en nederzettingssporen uit de Late Middeleeuwen. *BOORrapporten 24*.

Goossens, T.A., 2006a. Schipluiden, 'Harnaschpolder'. De inrichting en bewoning van het landschap in de Romeinse tijd (125 – 270 na Chr). *ADC Rapport 625*. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort.

Goossens, T.A., 2006b. De Zuidelijke nederzetting (AHR-01), in T.A. Goossens, Schipluiden, 'Harnaschpolder'. De inrichting en bewoning van het landschap in de Romeinse tijd (125 – 270 na Chr). *ADC Rapport 625*. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 181-235.

Goossens, T.A., 2006c. De bewoning uit de Romeinse tijd in de Harnaschpolder. Samenvatting en slotbeschouwing, in T.A. Goossens, Schipluiden, 'Harnaschpolder'. De inrichting en bewoning van het landschap in de Romeinse tijd (125 – 270 na Chr). *ADC Rapport 625*. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 423-440.

Goossens, T.A., 2010. *Archeologisch onderzoek op het Haagwegterrein tussen de Hoflaan en de spoorlijn te Leiden*. Leiden (Bodemonderzoek in Leiden 29).

Goossens, T.A. (ed), 2012. *Van akker tot Hooghwerf. Onderzoek naar de bewoning in de ijzertijd, inheems-Romeinse tijd, de middeleeuwen en de nieuwe tijd op de haakwal van Naaldwijk (plangebied Hoogeland, gemeente Westland)*. Leiden: Archol (Archol-rapport 167).

Goossens, T.A., 2012. Resultaten: sporen en structuren (met een bijdrage van M.E. Hemminga, M. Pruijsen, T. Hamburg en J. van der Leije), in T.A. Goossens (red.), *Van akker tot Hooghwerf. Onderzoek naar de bewoning in de ijzertijd, inheems-Romeinse tijd, de middeleeuwen en de nieuwe tijd op de haakwal van Naaldwijk (plangebied Hoogeland, gemeente Westland)*. Leiden: Archol (Archol-rapport 167), 27-192.

Goossens, T.A. en M. van Zon, 2015. Synthese, in M. van Zon en T.A. Goossens, *Een verdrinken erf uit de Romeinse tijd. Definitieve opgraving van vindplaatsen 2 en 5 in plangebied Bochtafsnijding Delfse Schie, gemeente Rotterdam*. Leiden: Archol (Archol Rapport 225), 121-132.

Graafstal, E.P., 2002. Logistiek, communicatie en watermanagement. Over de uitrusting van de Romeinse rijksgrens in Nederland. *Westerheem* 51, 2-27.

Graafstal, E.P., 2007. De functie van wachttorens in grenssystemen, in J.S. Kamp, Vroege Wacht. LR31 Zandweg: archeologisch onderzoek van twee eerste-eeuwse houten wachttorens in Leidsche Rijn. *Basisrapportage archeologie* 16. Gemeente Utrecht, Utrecht, 16-23.

Graafstal, E.P., 2008. Tien jaar limes in Leidsche Rijn. *Archeobrief* 12-4, 19-30.

Graafstal, E.P., 2009. River frontiers or fortified corridors? In Hodgson, N., P. Bidwell and J. Schachtman, *Roman frontier studies 2009. Proceedings of the 21st International Congress of Roman Frontier Studies, Newcastle upon Tyne, August 2009*. Oxford: Archaeopress Roman Archaeology, 186-193.

Graafstal, E.P., 2010. Het schip De Meern 4, in M.C.M. Langeveld, A. Luksen-Ijtsma en E.P. Graafstal, Wegens Wateroverlast. LR 39 De Balije II: wachttorens, rivierdynamiek en Romeinse infrastructuur in een rivierbocht van de Heldammer Stroom. *Basisrapportage Archeologie 11*. Gemeente Utrecht, Utrecht, 103-115.

Graafstal, E.P. en M.C.M. Langeveld, 2010. Wachttorens in Romeinse grenssystemen, M.C.M. Langeveld, A. Luksen-Ijtsma en E.P. Graafstal, Wegens Wateroverlast. LR 39 De Balije II: wachttorens, rivierdynamiek en Romeinse infrastructuur in een rivierbocht van de Heldammer Stroom. *Basisrapportage Archeologie 11*. Gemeente Utrecht, Utrecht, 27-44.

Griffioen, A. en T. Hoogendijk, 2011. Archeologische begeleiding met aansluitende opgraving op het Damplein te Leidschendam. *Hollandia reeks 380*. Hollandia Zaandijk.

Groenman-Van Waateringe, W., 1967. *Romeins lederwerk uit Valkenburg Z.H.* Amersfoort (Nederlandse Oudheden 2).

Groenman-Van Waateringe, W., 1978. Palynologische Untersuchung dreier Grabenprofile aus der römerzeitlichen Siedlung in Rijswijk (Z.H.), in J.H.F. Bloemers, *Rijswijk (Z.-H.) 'de Bult', een nederzetting van de Cananefaten*. Bussum/Amersfoort (Archeologische Monumenten in Nederland 7), 452-456.

Groenman-van Waateringe, W., 1986. The Horrea of Valkenburg Z.H., in C. Unz (hrsg.), *Studien zu den Militärgrenzen Roms III*, Stuttgart, 159-168.

Groenman-van Waateringe, W. en B.L. van Beek, 1988. De Romeinse castella te Valkenburg ZH. Zeventiende opgravingscampagne 1980, werkput VI 1, in J.H.F. Bloemers, 1988, *Archeologie en Oecologie van Holland tussen Rijn en Vlie*. Assen: Van Gorcum (Studies in Prae-en Protohistorie 2), 1-120.

Groot, M., 2007. Archeozoologisch onderzoek, in E. Blom en L.M.B. van der Feijst. Poeldijk Westhof, vindplaats B. Een inheems-Romeinse nederzetting uit de 1^e tot de 3^e eeuw. *ADC Rapport 909*. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 83-89.

Groot, M., 2008. Zoöarcheologisch onderzoek, in L.M.B. van der Feijst, J. de Bruin en E. Blom, *De nederzetting te Naaldwijk II. Terug naar de sporen van Holwerda*. Amersfoort: ADC ArcheoProjecten (ADC Monografie 4/ADC Rapport 1271), 179-188.

Groot, M., 2009. Searching for patterns among special animal deposits in the Dutch river area during the Roman period. *Journal of Archaeology in the Low Countries 1-2*, 49-81.

Groot, M., S. Heeren, L.I. Kooistra en W.K. Vos, 2009. Surplus production for the market: the agrarian economy in the non-villa landscapes of Lower Germany. *Journal of Roman Archaeology* 22, 231-252.

Groot, T. de, P. Vos, H. Weerts, J.W. de Kort, J. van Doesburg, R. Lauwerier en O. Brinkkemper, 2011. Toelichting op de kaart van 100 n.Chr., in P.C. Vos, J. Bazelmans, H.J.T. Weerts en M.J. van der Meulen (red.), *Atlas van Nederland in het Holoceen*. Amsterdam: Bert Bakker, 62-65.

Haalebos, J. K., 1974. Romeinse rommeltjes uit Rozenburg. *Westerheem* 23, 78-82.

Haalebos, J.K., 1977. *Zwammerdam – Nigrum Pullum. Ein Auxiliarkastell am Niedergermanischen Limes*. Amsterdam (Cingula 3).

Haalebos, J.K., 1981. Door een bezoeker opgeraapt. *Westerheem* 30, 111-118.

Haalebos, J.K., 1986. Fibulae uit Maurik. *Oudheidkundige Mededelingen uit het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden, supplement* 65.

Haalebos, J.K., 1996. Ein römisches Getreideschiff in Woerden (NL). *Jahrbuch Römisch Germanisches Zentralmuseum Mainz* 43, 475-509.

Haalebos, J.K., 1997. Van Nijmegen naar Utrecht. De limes in Nederland. *Jaarboek Oud-Utrecht*, 35-66.

Haalebos, J.K., 1999. Nederlanders in Roemenië. *Westerheem* 48, 197.

Haalebos, J.K., 2000a. Geprofileerde tufsteenblokken van de vestingwerken, in J.K. Haalebos, P.F.J. Franzen et al., *Alphen aan den Rijn – Albaniana 1998-1999. Opgravingen in de Julianastraat, de Castellumstraat, op het Eiland en onder het St. Jorisplein*. Nijmegen (Libelli Noviomagenses 6), 106-112.

Haalebos, J.K., 2000b. Stempels op dakpannen en andere baksteen, in J.K. Haalebos, P.F.J. Franzen et al., *Alphen aan den Rijn – Albaniana 1998-1999. Opgravingen in de Julianastraat, de Castellumstraat, op het Eiland en onder het St. Jorisplein*. Nijmegen (Libelli Noviomagenses 6), 121-142.

Haalebos, J.K., 2000c. Mosterd na de maaltijd. Een vergeten jubileum: Traianus en het jaar 98 na Chr. in Nijmegen. *Jaarboek Numaga* 47, 8-41.

Haalebos, J.K. and W.J.H. Willems, 1999. Recent research on the limes in the Netherlands. *Journal of Roman Archaeology* 12, 247-262.

Haalebos, J.K., P.F.J. Franzen et al., 2000, *Alphen aan den Rijn – Albaniana 1998-1999. Opgravingen in de Julianastraat, de Castellumstraat, op het Eiland en onder het St. Jorisplein*. Nijmegen (Libelli Noviomagenses 6).

Haalebos, J.K. en J.J. Lanzing, 2000. Woerden-Laurium. Aanvullend Archeologisch Onderzoek aan de Groenendaal te Woerden. *ADC Rapport* 25. ADC ArcheoProjecten, Bunschoten/Nijmegen.

Haalebos, J.K. en M. Polak, 2007. Een lijst met Romeinse namen uit Bodegraven. Vloektafeltje informeert over herkomst soldaten. *Westerheem* 56, 114-122.

Habraken, J. en R. van Mousch, 2004. Bodegraven, Oud Bodegraafseweg/Overtocht. Inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven. *BAAC-rapport* 03.184/04.016.

Haevernick, T.E., 1960. *Die Glasarmringe und Ringperlen der Mittel- und Spätlatènezeit auf dem europäischen Festland*, Bonn.

Hagedoorn, S., 2013. Uitrusting, in J. Bakker en J.W. Bron (red.), *Gered uit de grond. Romeinse vondsten van Castellum Albaniana*. Noordwijk: Spider Graphics BV, 49-62.

Hallewas, D.P., 1989. Woerden, in D.P. Hallewas, *Archeologische Kroniek van Zuid-Holland over 1988*. *Holland* 21, 338-339.

Hallewas, D.P. en R.M. van Dierendonck, 1993. The Valkenburg-Marktveeld and Valkenburg-the Woerd Excavations, 1985-1988: a Preliminary Report, in R.M. van Dierendonck, D.P. Hallewas and K.E. Waugh (Eds.), *The Valkenburg Excavations 1985-1988. Introduction and Detail Studies*. Amersfoort (Nederlandse Oudheden 15; Valkenburg Project 1), 11-46.

Hamburg, T.D., 2012. Landschap en bodemopbouw, in T.A. Goossens (red.), *Van akker tot Hoogherf. Onderzoek naar de bewoning in de ijzertijd, inheems-Romeinse tijd, de middeleeuwen en de nieuwe tijd op de haakwal van Naaldwijk (plangebied Hoogeland, gemeente Westland)*. Leiden: Archol (Archol-rapport 167), 23-26.

Hänninen, K. en M. van der Linden, 2011. Archeobotanie en hout, in A. Pavlović (red.), *Archeologisch onderzoek aan de Uithofslaan. Gemeente Den Haag. Deel 1: Sporen van bewoning uit de ijzertijd (vindplaats 6) en de Romeinse tijd (vindplaats 3)*. Den Haag (Haagse Archeologische Rapportage 1122), 329-350.

Hartog, C.M.W., 2009. Sportpark Terweide 2. LR41-42: Archeologisch onderzoek Sportpark Terweide. *Basisrapportage archeologie 18*. Gemeente Utrecht, Utrecht, 67-111.

Haynes, I., 2013. *Blood of the Provinces: The Roman Auxilia and the Making of Provincial Society from Augustus to the Severans*. Oxford/New York: Oxford University Press.

Hazen, P.L.M., 2010. Sporen en structuren, in P.L.M. Hazen en E. Blom, Boeren, Romeinen en Edelen in het Westlandse kustgebied. Een archeologische opgraving te Poeldijk, De Kreen Fase II, vindplaatsen F en G/H. *ADC Rapport 2153*. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 35-54.

Hazenbergh, T., 2000. *Leiden-Roomburg 1995-1997: archeologisch onderzoek naar het kanaal van Corbulo en de vicus van het castellum Matilo*. Amersfoort: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 77).

Hazenbergh, T., 2011. Graffiti op aardewerk, in W.K. Vos en E. van der Linden (red.), *Rondom Romeinse rijtjeshuizen. Archeologisch onderzoek naar de Romeinse vicus van Valkenburg (ZH) 'De Woerd'*. Leiden (Hazenbergh Archeologische Serie 2), 72-78.

Hazenbergh, T. en S.L. Wynia, 2007. Aardewerk; catalogus graffiti, in E. Blom en W.K. Vos (red.), Woerden-Hoochwoert. De opgravingen 2002-2004 in het Romeinse Castellum Laurium, de vicus en van het schip de 'Woerden 7'. *ADC Rapport 910*. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, Bijlage III.

Hazenbergh, T., en W.K. Vos, 2010. An extraordinary sword from Roman Woerden (NL), in H.-J. Schalles and A.W. Busch (Hrsg.), *Waffen in Aktion. Akten der 16. Internationalen Roman Military Equipment Conference (ROMECON), Xanten, 13.-16. Juni 2007*. (Xantener Berichte 16), 217-221.

Heeren, S., 2005. De verlating van het Maas-Demer-Scheldegebied in de 3de eeuw na Chr., in E. van Rossum, J. Hendriks, A. Bright and D. Smal (eds.), *SOJAbundel 2002/2003. Leiden 26 oktober 2002 – Amsterdam 29 november 2003*, 53-67.

Heeren, S., 2009. *Romanisering van rurale gemeenschappen in de civitas Batavorum. De casus Tiel-Passewaaij*. Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten 36).

Heeren, S., 2014. The Material Culture of Small Rural Settlements in the Batavian Area: a Case Study on Discrepant Experience, Creolisation, Romanisation or Globalisation?, in H. Platts, J. Pearce, C. Barron, J. Lundock en J. Yoo (eds.), *TRAC 2013. Proceedings of the Twenty-Third Theoretical Roman Archaeology Conference King's College, London 2013*. Oxford: Oxbow Books, 159-173.

Heeren, S., 2015. The depopulation of the Lower Rhine region in the 3rd century. An archaeological perspective, in N. Roymans, T. Derks en H. Hiddink (eds.), *The Roman Villa of Hoogeloon and the Archaeology of the Periphery*. Amsterdam: Amsterdam University Press (Amsterdam Archaeological Studies 22), 271-294.

Heeren, S. en L.M.B. van der Feijst, 2017. *Prehistorische, Romeinse en middeleeuwse Fibulae uit de Lage Landen. Beschrijving, analyse en interpretatie van een archeologische vondstcategorie*. Amersfoort.

Heeringen, R.M. van, 1992. The Iron Age in the Western Netherlands III: Site Catalogue and Pottery Description, Map Sheet 2. *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek jaargang 39*, 157-268.

Heeringen, R.M. van, 1997. Leidschendam: Verlengde Landscheidingsweg, in: Heeringen, R.M. van, *Archeologische Kroniek 1996 II Zuid-Holland. Holland 29*, 406.

Heeringen, R. M. van, R. C. G. M. Lauwerier en H. M. van der Velde, 1998. Sporen uit de IJzertijd en de Romeinse tijd in de Hoeksche Waard. Een Aanvullend Archeologisch Onderzoek te Westmaas-Maaszicht, gem. Binnenmaas. Amersfoort: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 56).

Hees, J., 2006a. Skeletresten, in W. de Jonge, J. Bazelmans en D. de Jager (red.), *Forum Hadriani. Van Romeinse stad tot monument*. Utrecht: Matrijs, 327-330.

Hees, J., 2006b. Altaren en inscripties, in W. de Jonge, J. Bazelmans en D. de Jager (red.), *Forum Hadriani. Van Romeinse stad tot monument*. Utrecht: Matrijs, 343-347.

Heesch, J. van, 1998. *De muntcirculatie tijdens de romeinse tijd in het noordwesten van Gallia Belgica. De civitates van de Nervii en de Menapii (ca. 50 v.C. - 450 n.C.)*. Brussel (Monografie van Nationale Archeologie 11).

Heirbaut, E.N.A. (red.), 2013. *De zuidwestelijke hoek van Ulpia Noviomagus in kaart gebracht. Deel 1*. Nijmegen (Archeologische Berichten Nijmegen-Rapport 41).

Hendriksen, M., 2009a. De metalen voorwerpen, in C.M.W. Hartog, Sportpark Terweide 2. LR41-42: Archeologisch onderzoek Sportpark Terweide. *Basisrapportage archeologie 18*. Gemeente Utrecht, Utrecht, 67-111.

Hendriksen, M., 2009b. Romeins metaal, in M. Bink en P.F.J. Franzen, Forum Hadriani Voorburg. Definitief Archeologisch Onderzoek. *BAAC-rapport A-05.0125*, 280-312.

Hensen, G., 2006. Metaal, in T.A. Goossens, Schipluiden, 'Harnaspolder'. De inrichting en bewoning van het landschap in de Romeinse tijd (125 – 270 na Chr). *ADC Rapport 625*. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 271-279.

Hermesen, I., 2007. Een afdaling in het verleden. Archeologisch onderzoek van bewoningsresten uit de prehistorie en de Romeinse tijd op het terrein Colmschate (gemeente Deventer). *Rapportages Archeologie Deventer 19*. Deventer.

Hessing, W.A.M., 1990. Leidschendam: Rietvink, in W.A.M. Hessing, Archeologische kroniek 1989 II Zuid-Holland. *Holland 22*, 342-343.

Hessing, W.A.M., 1991. Leidschendam: Rietvink, in W.A.M. Hessing, Archeologische kroniek 1990 II Zuid-Holland. *Holland 23*, 344-345.

Hessing, W.A.M., 1992. Leidschendam: Rietvinkpolder, in W.A.M. Hessing, Archeologische kroniek 1991 II Zuid-Holland. *Holland 24*, 366-367.

Hessing, W.A.M., 1993a. Ondeugende Bataven en verdwaalde Friezen? Enkele gedachten over de onverbrande menselijke resten uit de IJzertijd en de Romeinse Tijd in West- en Noord-Nederland, in E. Drenth, W.A.M Hessing en E. Knol (red.), *Het tweede leven van onze doden*. Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten 15), 17-40.

Hessing, W.A.M., 1993b. Leidschendam: Rietvink, in W.A.M. Hessing, Archeologische kroniek 1992 II Zuid-Holland. *Holland 25*, 336-338.

Hessing, W.A.M., 1999. Building Programmes for the Lower Rhine Limes. The impact of the Visits of Trajan and Hadrian to the Lower Rhine, in H. Sarfatij, W.J.H. Verwers and P.J. Woltering, *In Discussion with the Past. Archaeological studies presented to W.A. van Es*. Amersfoort/Zwolle, 149-156.

Hessing, W.A.M., 2008. Het Romeinse grafveld, in H.M. van der Velde (red.), *Cananefaten en Friezen aan de monding van de Rijn. Tien jaar archeologisch onderzoek op de Zanderij-Westerbaan te Katwijk (1996-2006)*, Amersfoort: ADC ArcheoProjecten (ADC Monografie 5/ADC Rapport 1456), 93-106.

Hessing, W.A.M., F. Kleinhuis, M.J.A. de Haan en F. van Kregten 1994. Monster Poeldijk. *Jaarverslag van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek 1993*, 77.

Hiddink, H.A., 1999. *Germaanse samenlevingen tussen Rijn en Weser. Iste eeuw voor – 4de eeuw na Chr.* Amsterdam (ongepubliceerd academisch proefschrift Universiteit van Amsterdam).

Hiddink, H.A., 2003. *Het grafritueel in de Late IJzertijd en de Romeinse tijd in het Maas-Demer-Scheldegebied, in het bijzonder van twee grafvelden bij Weert*. Amsterdam (Zuidnederlandse Archeologische Rapporten 11).

Hiddink, H.A., 2005. *Een grafveld uit de Romeinse tijd op de Ossenbergh te Linne, gemeente Maasbracht*. Amsterdam (Zuidnederlandse Archeologische Rapporten 25).

Hiddink, H.A., 2009. Pottery of the late 2nd and the 3rd century A.D. in the cover-sand area of the Southeastern Netherlands. An evaluation of problems and possibilities, in H. van Enckevort (ed.), *Roman Material Culture. Studies in honour of Jan Thijssen*. Zwolle: SPA Editors, Zwolle, 149-170.

Hiddink, H.A., 2014. *VU-opgravingen in de Kempen 3. De Romeinse villa-nederzetting op de Kerkakkers bij Hoogeloon (Noord-Brabant)*. Amsterdam (Zuidnederlandse Archeologische Rapporten 53).

Hiddink, H. en N. Roymans, 2015. Exploring the rural landscape of a peripheral region, in N. Roymans, T. Derks en H. Hiddink (eds.), *The Roman Villa of Hoogeloon and the Archaeology of the Periphery*. Amsterdam: Amsterdam University Press (Amsterdam Archaeological Studies 22), 45-86.

Hingh, A.E. de en W.K. Vos, 2005. *Romeinen in Valkenburg (ZH). De opgravingsgeschiedenis en het archeologisch onderzoek van Praetorium Agrippinae*. Leiden: Hazenberg Archeologie.

Hingley, R., 1996. The 'legacy' of Rome: the rise, decline, and fall of the theory of Romanisation, in J. Webster & N.J. Cooper (eds), *Roman imperialism: Postcolonial perspectives*. Leicester (Leicester Archaeology Monographs 3), 35-48.

Hingley, R., 2005. *Globalising Roman culture: unity, diversity and empire*. London: Routledge.

Hodgson, N., 2014. Rural settlement in the northern frontier zone: the impact of Hadrian's Wall, in D. Breeze (ed.), *The Impact of Rome on the British Countryside. A conference organized by the Royal Archaeological Institute, Chester*, 11-13 October 2013. Wetherby: Oblong Creative LTD, 20-25.

Hodgson, N. en P. Bidwell, 2009. South Shields - Arbeia, in N. Hodgson (compiled by), *Hadrian's Wall 1999-2009. A Summary of Excavation and Research, prepared for The Thirtieth Pilgrimage of Hadrian's Wall, 8-14 August 2009*. Kendall: Titus Wilson & Son, 61-72

Holwerda, J.H., 1923. *Arentsburg, een Romeinsch militair vloodstation bij Voorburg*. Leiden: Brill.

Holwerda, J.H., 1936. De nederzetting te Naaldwijk. *Oudheidkundige Mededeelingen uit het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden, nieuwe reeks*, XVII, 19-37.

Holwerda, J.H., 1938. Een Bataafsch dorp op Ockenburgh bij Den Haag. *Oudheidkundige Mededeelingen van het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden* 19, 11-60.

Hondius-Crone, A., 1955. *The temple of Nehalennia at Domburg*. Amsterdam.

Hoof, L. Van, 2007. Variaties op een rechthoek. Huizenbouwtradities en huisoffers in Romeins Nederland, in R. Jansen en L.P. Louwe Kooijmans (red.), *Van contract tot wetenschap. Tien jaar archeologisch onderzoek door Archol BV, 1997-2007*. Leuven: Peeters, 255-270.

Hornblower, S., A. Spawforth and E. Eidinow (Eds.), 2012. *The Oxford Classical Dictionary (4th edition)*. Oxford: Oxford University Press.

Hoss, S., 2007. Metaal, in E. Blom en W.K. Vos (red.), *Woerden-Hoochwoert. De opgravingen 2002-2004 in het Romeinse Castellum Laurium, de vicus en van het schip de 'Woerden 7'*. *ADC Rapport 910*. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 235-261.

Hoss, S., 2014. Metaal, in M. Driessen en E. Besselsen (red.), *Voorburg-Arentsburg. Een Romeinse havenstad tussen Rijn en Maas*, Amsterdam: Projectenbureau Universiteit van Amsterdam/Diachron (Themata 7), 613-677.

Hulst, R.A., 1993. Ship Remains, in R.M. van Dierendonck, D.P. Hallewas and K.E. Waugh (Eds.), *The Valkenburg Excavations 1985-1988. Introduction and Detail Studies*. Amersfoort (Nederlandse Oudheden 15; Valkenburg Project 1), 137-145.

Hulst, R.S., 2007. *Het onderzoek van het Romeinse marskamp bij Ermelo-Leuvenum, Nederland*. Amersfoort: Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 146).

IJsselstijn, M. en Y. van Mil, 2016. *Atlas van het Westland. 10.000 jaar ruimtelijke ontwikkeling*. Bussum: Thoth.

Ivleva, T.A., 2012. *Britons Abroad. The mobility of Britons and the circulation of British-made objects in the Roman Empire*. Leiden (ongepubliceerd academisch proefschrift Universiteit Leiden).

Jackson, J.M.D., 2005. *Wonen op het Duinzand. Een nederzetting van de Cananefaten aan de Scheveningseweg in Den Haag*. Amsterdam (ongepubliceerde doctoraalscriptie Vrije Universiteit Amsterdam).

Jacobs, E. en A. Pavlovic, 2001. Capelle aan den IJssel. Een archeologisch onderzoek van een dam met duikers in de Romeinse Tijd. *BOORrapporten* 75.

Jagt, I.M.M. van der, 2010. Botmateriaal, in R.J. van Zoolingen (red.), *Een Cananefaats cultusplaats. Inheems-Romeinse bewoning aan de Lozerlaan, Den Haag*. Den Haag: Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer gemeente Den Haag (Haagse Oudheidkundige Publicaties 12), 119-133.

Jagt, I.M.M. van der, 2013. Archeozoölogie, in J.P.L. Bakx (red.), *Met rituelen omsloten. Opgraving van een inheems-Romeinse nederzetting langs de Woudselaan in de Harnaschpolder, gemeente Midden-Delfland*. Leiden: Sidestone Press (Delftse Archeologische Rapporten 107), 197-256.

Jansen, R., 2007. Bewoningssporen uit de Romeinse tijd, in R. Jansen (red.), *Bewoningsdynamiek op de Maashorst. De bewoningsgeschiedenis van Nistelrode van het laat-neolithicum tot volle middeleeuwen*. Leiden: Archol (Archol rapport 48), 95-168.

Jansen, B., 2012. Tweede fase MER RijnlandRoute, achtergrondrapport archeologie versie 2.0; achtergrondrapport bij het tweede fase MER RijnlandRoute versie 2.0. *RAAP-Rapport 2533*. RAAP Archeologisch Adviesbureau: Weesp.

Jansen, B., 2015a. Fysisch-geografisch onderzoek, in K. Leijnse, G.H. de Boer en E.M.P. Verhelst, Een Romeins bad op Mars? Plangebied Trade Parc Westland Mars te Naaldwijk. Gemeente Westland. Archeologisch onderzoek: een opgraving en proefsleuvenonderzoek. *RAAP-Rapport 2770*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam, 45-54.

Jansen, B., 2015b. Leidschendam-Voorburg Centrum-Kanaal van Corbulo, in: *Archeologische Kroniek Zuid-Holland 2015*, 47e jaargang, 34-36.

Jansma, E., 1995. *RememberINGS. The Development and Application of Local and Regional Tree-Ring Chronologies of Oak for the Purposes of Archaeological and Historical Research in the Netherlands*. Amersfoort: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (Nederlandse Archeologische Rapporten 19).

Jansma, E., K. Haneca and M. Kosian, 2014. A dendrochronological reassessment of the three Roman boats from Utrecht (the Netherlands): evidence of inland navigation between the Lower-Scheldt region in Gallia Belgica and the limes of Germania inferior. *Journal of Archaeological Science* 50, 484-496.

Jilek, S. en D. Breeze, 2007. The Detritus of Life: The Contribution of Small Finds to Understanding Smaller Military Installations, in R. Hingley and S. Willis (eds.), *Roman Finds: Context and Theory: Proceedings of a Conference Held at the University of Durham*. Oxford: Oxbow Books, 199-213.

Johnson, A., 1987. *Römische Kastelle des 1. und 2. Jahrhunderts n. Chr. in Britannien und in den germanischen Provinzen des Römerreiches*. Mainz: Verlag Philipp von Zabern (Kulturgeschichten der Antiken Welt 37).

Jones, S., 2007. Discourses of identity in the interpretation of the past, in T. Insoll (ed.), *The archaeology of identities: a reader*. London: Routledge, 44-58.

Jonge, W. de, J. Bazelmans en D. de Jager (red.), 2006, *Forum Hadriani. Van Romeinse stad tot monument*. Utrecht: Matrijs.

Jongma, S.H., 2010. *Abtsvoude 40. Een Inventariserend Veldonderzoek middels proefsleuven in Delft*. Leiden: Sidestone Press (Delftse Archeologische Rapporten 94).

Kalee, C.A., 1981. Een fragmentje van een Romeinse gezichtshelm uit De Meern (Utr.). *Westerbeem* 30, 66-69.

Kalee, C.A. 1989. Roman helmets and other militaria from Vechten, in C. van Driel-Murray (ed), *Roman military equipment the sources of evidence: proceedings of the fifth Roman military equipment conference*. Oxford (British Archaeological Reports International Series 476), 193-226.

Kalee, C.A., 1994. Versierde terra sigillata uit Alphen aan den Rijn. *Westerheem* 43, 69-79.

Kamp, J.S. van der, 2009. Werk aan de weg. LR 31 Zandweg: Archeologisch onderzoek aan een verspoelde sectie van de limesweg. *Basisrapportage Archeologie* 21. Gemeente Utrecht, Utrecht.

Keller, E., 1971. *Die spätrömische Grabfunde in Südbayern*. München: C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung.

Kemmers, F., 2000. *Het Nederlandse Limesgebied tussen 250 en 275. Een inventarisatie van archeologica uit een intrigerende periode*. Amsterdam (ongepubliceerde doctoraalscriptie Universiteit van Amsterdam).

Kemmers, F., 2004. Munten, in M. Polak, R.P.J. Kloosterman en R.A.J. Niemeijer, *Alphen aan den Rijn-Albaniana 2001-2002. Opgravingen tussen de Castellumstraat, het Omloopkanaal en de Oude Rijn*. Nijmegen (Libelli Noviomagenses 7), 165-188.

Kemmers, F., 2005. Coins for a legion. *An analysis of the coin finds of the Augustan legionary fortress and Flavian canabae legionis at Nijmegen*. Nijmegen (ongepubliceerd academisch proefschrift Radboud Universiteit Nijmegen).

Kemmers, F., 2007. Munten, in E. Blom en W.K. Vos (red.), Woerden-Hoochwoert. De opgravingen 2002-2004 in het Romeinse Castellum Laurium, de vicus en van het schip de 'Woerden 7'. *ADC Rapport 910*. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 269-288.

Kemmers, F., 2008. Interaction or indifference? The Roman coin finds from the Lower Rhine delta, in A. Bursche, R. Ciolek and R. Wolters (eds), *Roman coins outside the empire. Ways and phases, contexts and functions*. Wetteren (Collection Moneta 82), 93-103.

Kemmers, F., 2009a. De Romeinse muntvondsten van het terrein De Hoge Woerd in De Meern (gemeente Utrecht). *Jaarboek voor Munt- en Penningkunde* 95, 1-64.

Kemmers, F., 2009b. Romeinse munten, in M. Bink en P.F.J. Franzen, Forum Hadriani Voorburg. Definitief Archeologisch Onderzoek. *BAAC rapport A-05.0125*, 263-279.

Kemmers, F., 2009c. From bronze to silver. Coin circulation in the early third century AD. *Revue Belge de Numismatique et de Sigillographie* 155, 143-158.

Kemmers, F., 2014. Romeinse munten, in M. Driessen en E. Besselsen (red.), *Voorburg-Arentsburg. Een Romeinse havenstad tussen Rijn en Maas*, Amsterdam: Projectenbureau Universiteit van Amsterdam/Diachron (Themata 7), 591-610.

Kempkes, J. en T. Lupak, 2014. *Restauratierapport van een Romeinse paradehelm met vogelkop. In opdracht van de gemeente Woerden en dhr. A. van der Ende*. Haelen: Restaura.

Kerckhove, J. Van, 2006. Het gedraaide aardewerk, in S. Heeren, *Opgravingen bij Tiel-Passewaaij 1. De nederzetting aan de Passewaaijse Hogeweg*. Amsterdam (Zuidnederlandse Archeologische Rapporten 29), 104-137.

Kerckhove, J. Van, 2011. Aardewerk uit de Romeinse tijd (vindplaats 3), in A. Pavloviij (red.), *Archeologisch onderzoek aan de Uithofslaan. Gemeente Den Haag. Deel 1: Sporen van bewoning uit de ijzertijd (vindplaats 6) en de Romeinse tijd (vindplaats 3)*. Den Haag (Haagse Archeologische Rapportage 1122), 140-231.

Kerckhove, J. Van, 2014, Het Romeinse aardewerk, in M. Driessen en E. Besselsen (red.), *Voorburg-Arentsburg. Een Romeinse havenstad tussen Rijn en Maas*, Amsterdam: Projectenbureau Universiteit van Amsterdam/Diachron (Themata 7), 321-472.

Kerkhof, M., 2012, Toelichting bij de archeologische beleidskaart van de gemeente Westland. *Delftse Archeologische Notitie* 20.

Kerkhof, M., E.J. Bult en B. Penning, 2010. Midden-Delfland. Een archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart. Leiden: Sidestone Press (Delftse Archeologische Rapporten 100).

Kersing, V.L.C. en J.A. Waasdorp, 1996. *Romeinen op Ockenburgh III. Verslag van een archeologisch onderzoek in 1995*. Gemeente Den Haag, Dienst Stadsbeheer, Afdeling Archeologie.

Klaveren, H.W. van (red.), 2005. Archeologische opgraving Terrein Trade Parc Westland – Venus Middelbroekweg te Naaldwijk. *Synthegra Archeologie Rapport 174170*.

Klei, J. van der, 1964. Profiel van de gracht van Corbulo bij Leiden. *Westerheem* 13, 95-102.

Klooster, B. en O. Dorenbos, 2002. Wateringen Kwintsheul Noord WKM2001. Rapport van het archeologisch verkennend onderzoek te Kwintsheul, gemeente Wateringen, in het jaar 2001 in verband met het bouwproject Kwintsheul Noord, *Rapport van de Sectie Archeologie van de gemeente Rijswijk nr. W3*, Rijswijk.

Knip, A.S., 1978. Skelettreste aus der einheimisch-römischen Siedlung bei Rijswijk (Z.H.), in J.H.F. Bloemers, *Rijswijk (Z.-H.) 'de Bult', een nederzetting van de Cananefaten*. Bussum/Amersfoort (Archeologische Monumenten in Nederland 7), 416-423.

Knippenberg, S., 2012. Natuursteen, in T.A. Goossens (red.), *Van akker tot Hooghwerf. Onderzoek naar de bewoning in de ijzertijd, inheems-Romeinse tijd, de middeleeuwen en de nieuwe tijd op de haakwal van Naaldwijk (plangebied Hoogeland, gemeente Westland)*. Leiden: Archol (Archol-rapport 167), 355-376.

Kodde, S.W., 2007. *Living On The Edge. Rurale bouwtradities in het West-Nederlandse kustgebied gedurende de Late IJzertijd en de Romeinse periode*. Amsterdam (ongepubliceerde doctoraalscriptie Vrije Universiteit Amsterdam).

Kodde, S.W., 2014. Wonen in het westen. Huisplattegronden in het West-Nederlandse kustgebied uit de Late-IJzertijd en de Romeinse periode, in A.G. Lange, E.M. Theunissen, J.H.C. Deeben, J. van Doesburg, J. Bouwmeester en T. de Groot, *Huisplattegronden in Nederland. Archeologische sporen van het huis*. Amersfoort: Barkshuis en Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 297-312.

Kohlert, M., 1978. Typologie und Chronologie der Gesichtsmasken, in J. Garbsch, *Römische Paraderüstungen*. München: C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung (Münchener Beiträge zur Vor- und Frühgeschichte 30), 19-28.

Kok, R.S., 2001. *Archeologische inventarisatie Gemeente Alphen aan den Rijn*. Gemeente Alphen aan den Rijn, afdeling Ruimtelijke Ordening en Volkshuisvesting.

Kok, R.S., 2004. Achter de limes: Romeinse vondsten uit Gouda en omgeving. *Tidings van Die Goude* 2, 48-63.

Kok, M.S.M., 2008. *The homecoming of religious practice: an analysis of offering sites in the wet low-lying parts of the landscape in the Oer-IJ area (2500 BC-AD 450)*. Amsterdam (ongepubliceerd academisch proefschrift Universiteit van Amsterdam).

Konen, H.C., 2000. *Classis Germanica. Die römische Rheinflotte im 1.-3. Jahrhundert n. Chr.* St. Katharinen: Scripta Mercaturae Verlag (Pharos. Studien zur griechisch-römischen Antike XV).

Kooij, D. van der, 1997. Bodegraven: Oud Bodegraafseweg 2, in R.M. van Heeringen, Archeologische kroniek Zuid-Holland over 1996. *Holland* 29, 396-397.

Kooij, D. van der, S. Sprey, M. Dijkstra en H. Postma, 2005. Romeinen in Bodegraven. AWN-opgravingen in de periode van 1995 tot 2002. *Westerheem* 54, 275-306.

Kooij, D. van der, S. Sprey en H. Postma, 2013. Romeins Bodegraven. AWN-opgravingen in Bodegraven 1995, 1996 en 2002. Alphen aan den Rijn: AWN-afdeling Rijnstreek (Renus reeks 6).

Kooistra, L.I., 1993. Leidschendam-Leeuwenberg, nederzetting Romeinse Tijd. *Jaarverslag van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek* 1992, 111.

Kooistra, L.I., 2004. Voeding en milieu, in M. Polak, R.P.J. Kloosterman en R.A.J. Niemeijer, *Alphen aan den Rijn-Albaniana 2001-2002. Opgravingen tussen de Castellumstraat, het Omloopkanaal en de Oude Rijn*. Nijmegen (Libelli Noviomagenses 7), 237-245.

Kooistra, L.I., 2006. Archeobotanie: Landgebruik, landbouw en voeding, in T.A. Goossens, Schipluiden, 'Harnaspolder'. De inrichting en bewoning van het landschap in de Romeinse tijd (125 – 270 na Chr). *ADC Rapport* 625. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 406-422.

Kooistra, L.I., 2008. Landschap, vegetatie en landgebruik in de Haagse regio, in J.P. Flamman en E.A. Besselsen, *Het verleden boven water. Archeologische monumentenzorg in het AHR-project*. Delft/Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 148), 47-72.

Kooistra, L.I., 2014a. Landschapsgeschiedenis van het Wateringse Veld, in H. Siemons en E.E.B. Bulten (red.), *Archeologie in het Wateringse Veld, gemeente Den Haag. Van steentijd tot nieuwe tijd*. Den Haag: Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer gemeente Den Haag (Haagse Oudheidkundige Publicaties 17), 19-50.

Kooistra, L.I., 2014b. De geschiedenis van het landschap en het landgebruik in Voorburg-Arentsburg, in M. Driessen en E. Besselsen (red.), *Voorburg-Arentsburg. Een Romeinse havenstad tussen Rijn en Maas*, Amsterdam: Projectenbureau Universiteit van Amsterdam/ Diachron (Themata 7), 42-46.

Kooistra, L.I. en L. Kubiak-Martens, 2009. Archeobotanie, in M. Bink en P.F.J. Franzen, Forum Hadriani Voorburg. Definitief Archeologisch Onderzoek. *BAAC rapport A-05.0125*, 387-408.

Kooistra, L.I., M. van Dinter, M.K. Dütting, P. van Rijn en C. Cavallo, 2013. Could the local population of the Lower Rhine delta supply the Roman army? Part 1: The archaeological and historical framework. *Journal of Archaeology in the Low Countries* 4, Issue 2, 5-23.

Koot, C.W., 1997. Midden-Delfland 1: Holierhoekse Polder, in R.M. van Heeringen, Archeologische kroniek Zuid-Holland over 1996. *Holland* 29, 342-343.

Koot, J.M., 1998. Rijswijk: bedrijventerrein Hoornwijck, in R.M. van Heeringen, Archeologische Kroniek Zuid-Holland over 1997. *Holland* 30, 370-371.

Koot, J.M., 2014a. Rijswijk, Sir Winston Churchillaan, in *Archeologische Kroniek Zuid-Holland 2014*, 46^e jaargang, 41-42.

Koot, J.M., 2014b. Rijswijk, RijswijkBuiten, in *Archeologische Kroniek Zuid-Holland 2014*, 46^e jaargang, 42-44.

Kop, H., 2013. Aardewerk, in J. Bakker en J.W. Bron (red.), *Gered uit de grond. Romeinse vondsten van Castellum Albaniana*. Noordwijk: Spider Graphics BV, 15-32.

Kort, J.-W., 2009. Het kanaal van Corbulo, in R.L. Hirschel (red.), *Forum Hadriani. Romeinse stad achter de Limes*. Voorburg: Stichting Monument M.A.C./Forum Hadriani, 24-28.

Kort, J.-W. de, 2013. Het kanaal van Corbulo: onderzoek naar een Romeinse waterweg in de gemeente Leidschendam-Voorburg tussen 1989 en 2010. *Westerheem* 62, 233-243.

Kort, J.W. de, en Y. Raczynski-Henk, 2008. Plangebied Rietvinklaan 5, gemeente Leidschendam-Voorburg; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek proefsleuven. *RAAP-rapport 1428*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Kort, J.-W., en Y. Raczynski-Henk, 2014. The Fossa Corbulonis between the Rhine and Meuse estuaries in the Western Netherlands. *Water History* 6, Issue 1, 51-71.

Koster, A., 2007. Het bronsdepot van Nistelrode, in R. Jansen (red.), *Bewoningsdynamiek op de Maashorst. De bewoningsgeschiedenis van Nistelrode van het laat-neolithicum tot volle middeleeuwen*. Leiden: Archol (Archol rapport 48), 439-486.

Kropff, A., 2008. De militaire context van Forum Hadriani. *Westerheem* 57, 2-15.

Kruidhof, C.N., 2012. Leven langs het water in Kreken van Nibbeland. Zuidland, gemeente Bernisse. Archeologisch onderzoek op vindplaats 17-129: een opgraving met sporen uit de IJzertijd en Romeinse tijd. *RAAP-Rapport 2402*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Kruikius, N. en J. Kruikius, 1977 (1712). *'t Hooge heemraedschap van Delflant met alle steden, dorpen en ambachten*, Alphen aan den Rijn.

Kuijl, E. van der, 1994. *Aan de rand van het Romeinse Rijk. Een studie naar cultuurverschillen ten weerszijden van de Oude Rijn op basis van het Inheems-Romeinse aardewerk*. Amsterdam (ongepubliceerde doctoraalscriptie Universiteit van Amsterdam).

Kuijper, W.J., 2003. Schelpen, in J. van Dijk, H.A. Robbers en T. de Ridder (red.), *Hoogstad 6.036. Het dierlijk materiaal uit de Romeinse tijd*. *VLAk-verslag 3.2* Vlaardingse, 16.

Kuijper, W.J., 2012. Botanie en schelpen, in T.A. Goossens (red.), *Van akker tot Hooghwerf. Onderzoek naar de bewoning in de ijzertijd, inheems-Romeinse tijd, de middeleeuwen en de nieuwe tijd op de haakwal van Naaldwijk (plangebied Hoogeland, gemeente Westland)*. Leiden: Archol (Archol-rapport 167), 509-518.

Kuijper, W.J. en H. Turner, 1992. Diet of a Roman centurion at Alphen aan den Rijn, The Netherlands, in the first century AD. *Review of Palaeobotany and Palynology* 73, 187-204.

Kuijper, W.J., S. Lampe en J. Slopsma, 2014. Schelpen, in M. Driessen en E. Besselsen (red.), *Voorburg-Arentsburg. Een Romeinse havenstad tussen Rijn en Maas*, Amsterdam: Projectenbureau Universiteit van Amsterdam/Diachron (Themata 7), 823-831.

Kunow, J., 1992. Zentralität und Urbanität in der Germania inferior des 2. Jahrhunderts n. Chr., in H.-J. Schalles, H. Von Hesberg en P. Zanker (Herausgeber), *Die römische Stadt im 2. Jahrhundert n. Chr. Der Funktionswandel des öffentlichen Raumes. Kolloquium in Xanten vom 2. Bis 4. Mai 1990*. (Xantener Berichte 2), 143-152.

Künzl, S., 1997. Die Trierer Spruchbecherkeramik. Dekorierte Schwarzfirniskeramik des 3. Und 4. Jahrhunderts n. Chr. *Trierer Zeitschrift für Geschichte und Kunst des Trierer Landes und seiner Nachbargebiete Beiheft 21*.

Laan, M., 2009a. Metaal en slakmateriaal, in H. Siemons en J.J. Lanzing (red.), *Bewoningssporen uit de Romeinse tijd in het Wateringse Veld, Den Haag*. Den Haag: Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer gemeente Den Haag (Haagse Oudheidkundige Publicaties 11), 255-276.

Laan, M., 2009b. Voorwerpen, glas, keramisch bouw materiaal en natuursteen, in H. Siemons en J.J. Lanzing (red.), *Bewoningssporen uit de Romeinse tijd in het Wateringse Veld, Den Haag*. Den Haag: Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer gemeente Den Haag (Haagse Oudheidkundige Publicaties 11), 277-299.

Laken, L., 2007. Pleisterwerk, in E. Blom en W.K. Vos (red.), *Woerden-Hoochwoert. De opgravingen 2002-2004 in het Romeinse Castellum Laurium, de vicus en van het schip de 'Woerden 7'. ADC Rapport 910*. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 221-233.

Laken, L., J. de Mol en R. de Kind, 2010. Roman wall-paintings found in situ in Nijmegen! Reconsidering plaster finds from the Netherlands, in I. Bragantini, (a cura di), *Atti del X congresso internazionale Association Internationale pour la Peinture Murale Antiqua (AIPMA)*, 531-547.

Lange, S., 2012. Aanwijzingen voor vlotterij in de Romeinse Tijd, in *Archeologische Kroniek Zuid-Holland 2012*, 44^e jaargang, 31-32.

Lange, S., 2014. Houtvondsten, in M. Driessen en E. Besselsen (red.), *Voorburg-Arentsburg. Een Romeinse havenstad tussen Rijn en Maas*, Amsterdam: Projectenbureau Universiteit van Amsterdam/Diachron (Themata 7), 833-864.

Langeveld, M.C.M., 2009a. Morfologie en ontwikkeling van houten wachttorens, in J.S. van der Kamp, *Werk aan de weg. LR 31 Zandweg: Archeologisch onderzoek aan een verspoelde sectie van de limesweg. Basisrapportage Archeologie 21*. Gemeente Utrecht, Utrecht, 23-31.

Langeveld, M.C.M., 2009b. Metaal, in E. Eimermann (red.), *Cananefaatse boeren op de noordelijke oeverwal van de Gantel. Een archeologische opgraving aan de Juliahof te Wateringen, gemeente Westland. ADC Rapport 822*, ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 119-128.

Langeveld, M.C.M., 2010a, Conclusie, in M.C.M. Langeveld, A. Luksen-IJtsma en P. Weterings, Een goede buur? LR46 en LR49: definitief archeologisch onderzoek naar de vicus, grafvelden, infrastructuur en een inheemse nederzetting in de omgeving van het Romeinse castellum in De Meern, deelgebied 'De Woerd' (Gemeente Utrecht). *Basisrapportage Archeologie 19*. Gemeente Utrecht, Utrecht, 317-328.

Langeveld, M.C.M., 2010b. De westelijke Romeinse wachttorens, in M.C.M. Langeveld, A. Luksen-IJtsma en E.P Graafstal, 2010. Wegens Wateroverlast. LR 39 De Balije II: wachttorens, rivierdynamiek en Romeinse infrastructuur in een rivierbocht van de Heldammer Stroom. *Basisrapportage Archeologie 11*. Gemeente Utrecht, Utrecht, 51-72.

Langeveld, M.C.M., 2010c. Het tracé van de limesweg op De Balije, in M.C.M. Langeveld, A. Luksen-IJtsma en E.P Graafstal, 2010. Wegens Wateroverlast. LR 39 De Balije II: wachttorens, rivierdynamiek en Romeinse infrastructuur in een rivierbocht van de Heldammer Stroom. *Basisrapportage Archeologie 11*. Gemeente Utrecht, Utrecht, 81-101.

Langeveld, M.C.M., A. Luksen-IJtsma en E.P Graafstal, 2010a. Conclusie, in M.C.M. Langeveld, A. Luksen-IJtsma en E.P Graafstal, 2010. Wegens Wateroverlast. LR 39 De Balije II: wachttorens, rivierdynamiek en Romeinse infrastructuur in een rivierbocht van de Heldammer Stroom. *Basisrapportage Archeologie 11*. Gemeente Utrecht, Utrecht, 201-205.

Langeveld, M.C.M., A. Luksen-IJtsma en P. Weterings, 2010b. in M.C.M. Langeveld, A. Luksen-IJtsma en P. Weterings, Een goede buur? LR46 en LR49: definitief archeologisch onderzoek naar de vicus, grafvelden, infrastructuur en een inheemse nederzetting in de omgeving van het Romeinse castellum in De Meern, deelgebied 'De Woerd' (Gemeente Utrecht). *Basisrapportage Archeologie 19*. Gemeente Utrecht, Utrecht.

Lanzing, J.J. en H.A.R. Siemons, 2012. De sporen en structuren, in J.A. Waasdorp (red.), *Den Haag Ockenburgh. Een fortificatie als onderdeel van de Romeinse kustverdediging*. Den Haag: Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer gemeente Den Haag (Haagse Oudheidkundige Publicaties 13), 35-55.

Lanzing, J.J. en H.A.R. Siemons, 2014. Sporen en structuren, in H. Siemons en E.E.B. Bulten (red.), *Archeologie in het Wateringse Veld, gemeente Den Haag. Van steentijd tot nieuwe tijd*. Den Haag: Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer gemeente Den Haag (Haagse Oudheidkundige Publicaties 17), 183-209.

Laurence, R., 1999. *The Roads of Roman Italy: Mobility and Cultural Change*. London: Routledge.

Laurence, R., S. Esmonde Cleary en G. Sears, 2011. *The city in the Roman West, c. 250 BC – c. AD 250*. Cambridge: Cambridge University Press.

Lauwerier, C.G.M. en A.J.J.M. Robeerst, 1998. Paarden in de Romeinse tijd in Nederland. *Westerheem* 47, 9-27.

Leijnse, K., 2015a. Sporen en structuren, in K. Leijnse, G.H. de Boer en E.M.P. Verhelst, Een Romeins bad op Mars? Plangebied Trade Parc Westland Mars te Naaldwijk. Gemeente Westland. Archeologisch onderzoek: een opgraving en proefsleuvenonderzoek. *RAAP-Rapport 2770*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam, 55-90.

Leijnse, K., 2015b. Metaal, glas, leer en hout, in K. Leijnse, G.H. de Boer en E.M.P. Verhelst, Een Romeins bad op Mars? Plangebied Trade Parc Westland Mars te Naaldwijk. Gemeente Westland. Archeologisch onderzoek: een opgraving en proefsleuvenonderzoek. *RAAP-Rapport 2770*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam, 185-194.

Leijnse, K., en E.M.P. Verhelst, 2015. Synthese, in K. Leijnse, G.H. de Boer en E.M.P. Verhelst, Een Romeins bad op Mars? Plangebied Trade Parc Westland Mars te Naaldwijk. Gemeente Westland. Archeologisch onderzoek: een opgraving en proefsleuvenonderzoek. *RAAP-Rapport 2770*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam, 263-278.

Leijnse, K., G.H. de Boer en E.M.P. Verhelst, 2015. Een Romeins bad op Mars? Plangebied Trade Parc Westland Mars te Naaldwijk. Gemeente Westland. Archeologisch onderzoek: een opgraving en proefsleuvenonderzoek. *RAAP-Rapport 2770*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam,

Lendering, J., 2011. Inleiding, in Velleius Paterculus, *Van Troje tot Tiberius. De geschiedenis van Rome*. Vertaald en toegelicht door Vincent Hunink. Ingeleid door Jona Lendering, Amsterdam: Athenaeum-Polak en Van Gennep, 7-36.

Liere, W.J. van, 1948. De Bodemgesteldheid van het Westland/Soil conditions in the Westland. *Verslagen Landbouwkundig Onderzoek* 54.6. 's-Gravenhage: Staatsdrukkerij Uitgeverijbedrijf.

Linden, E. van der, 2000. De vondsten, in J.K. Haalebos, P.F.J. Franzen et al., *Alphen aan den Rijn – Albaniana 1998-1999. Opgravingen in de Julianastraat, de Castellumstraat, op het Eiland en onder het St. Jorisplein*. Nijmegen (Libelli Noviomagenses 6), 79-105.

Linden, E. van der, 2004. Grote transportamforen, in M. Polak, R.P.J. Kloosterman en R.A.J. Niemeijer, *Alphen aan den Rijn-Albaniana 2001-2002. Opgravingen tussen de Castellumstraat, het Omloopkanaal en de Oude Rijn*. Nijmegen (Libelli Noviomagenses 7), 151.

Linden, E. van der, 2007. Aardewerk, in E. Blom en W.K. Vos (red.), Woerden-Hoochwoert. De opgravingen 2002-2004 in het Romeinse Castellum Laurium, de vicus en van het schip de 'Woerden 7'. *ADC Rapport 910*. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 143-188.

Linden, E. van der, 2015. Aardewerk, in J.A. Waasdorp en R.J. van Zoolingen, *Den Haag Ockenburgh II. Een Romeinse militaire vicus vlak bij de kust*. Den Haag: Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer gemeente Den Haag (Haagse Oudheidkundige Publicaties 18), 140-188.

Linden, E. van der en K. Huijben, 2014. Het Romeinse aardewerk, in H. Siemons en E.E.B. Bulten (red.), *Archeologie in het Wateringse Veld, gemeente Den Haag. Van steentijd tot nieuwe tijd*. Den Haag: Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer gemeente Den Haag (Haagse Oudheidkundige Publicaties 17), 369-412.

Linden, E. van der en J.A. Waasdorp, 2015. Graffiti op aardewerk, in J.A. Waasdorp en R.J. van Zoolingen, *Den Haag Ockenburgh II. Een Romeinse militaire vicus vlak bij de kust*. Den Haag: Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer gemeente Den Haag (Haagse Oudheidkundige Publicaties 18), 189-212.

Linthout, K., 2014. Basalt, in L. Dielemans, Weg, water en wilgentenen. DSL: archeologisch onderzoek naar de Romeinse limesweg, een restgeul en pre-Romeinse sporen in Hoograven, Utrecht. *Basisrapportage Archeologie 62*. Gemeente Utrecht, Utrecht, 51-60.

Lith, S.M.E., 2003. Intersite analyse, in M. Catz en S.M.E. van Lith, Romeins glas van de opgravingen in Midden-Delfland. Materiaalstudie naar het glas uit de opgravingscampagnes 1991-1999, in het kader van het Midden-Delflandproject van de Universiteit van Amsterdam. *AAC Projectenbureau Publicatie 14*. Projectenbureau Amsterdams Archeologisch Centrum, Amsterdam, 20-22.

Londen, H. van, 1996. Archeologisch onderzoek naar een inheemse nederzetting uit de Romeinse tijd aan de Polderweg, gemeente Schiedam. *Intern rapport Instituut voor Pre- en Protohistorie*, Amsterdam.

Londen, H. van, 2001. Landscape and water management: Midden-Delfland, a region south of the Limes, in Th. Grünewald (hrsg.), *Germania Inferior. Besiedlung, Gesellschaft und Wirtschaft am der Grenze der römisch-germanischen Welt*. Berlin/New York: Walter de Gruyter (Ergänzungsbande zum Reallexicon der Germanischen Altertumskunde, 26), 169-185.

Londen, H. van, 2006a. *Midden-Delfland: The Roman Native Landscape Past and Present*. Amsterdam (ongepubliceerd academisch proefschrift Universiteit van Amsterdam).

Londen, H. van, 2006b. De inheemse bewoning in het landelijk gebied, in W. de Jonge, J. Bazelmans en D. de Jager (red.), *Forum Hadriani. Van Romeinse stad tot monument*. Utrecht: Matrijs, 102-106

Londen, H. van, 2008. Het inheems Romeinse landschap in de Harnaschpolder, in J.P. Flamman en E.A. Besselsen, *Het verleden boven water. Archeologische monumentenzorg in het AHR-project*. Delft/Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 148), 195-216.

Ludowici, W., 1927. *Stempel-Namen und Bilder römischer Töpfer, Legions-Ziegel-Stempel, Formen von Sigillata- und anderen Gefassen aus meinen Ausgrabungen in Rheinzabern 1901-1914, Katalog 5*. Speyer.

Luksen-IJtsma, A., 2010. De limesweg in West-Nederland. Inventarisatie, analyse en synthese van archeologisch onderzoek naar de Romeinse weg tussen Vechten en Katwijk. *Basisrapportage Archeologie 40*. Gemeente Utrecht, Utrecht.

Malone, S.J., 2006. *Legio XX Valeria Victrix: prosopography, archaeology and history*. Oxford: Archaeopress (British Archaeological Reports International Series 1491).

Manders, E., 2009. Communicating messages through coins: a new approach to the emperor Decius. *Jaarboek voor Munt- en Penningkunde* 98, 17-38.

Martens, M.S.M.-C., 2012. *Life and culture in the Roman small town of Tienen. Transformations of cultural behaviour by comparative analysis of material culture assemblages*. Amsterdam (ongepubliceerd academisch proefschrift Vrije Universiteit Amsterdam).

Martin, R., 1981. *Tacitus and the Writing of History*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.

Matešić, Suzana and C.S. Sommer (eds.), 2015. *At the Edge of the Roman Empire. Tours along the Limes in Southern Germany*. Landshut: Bosch-Druck (World Heritage Site Limes, special volume 3).

Mattingly, D.J., 2006. *An Imperial Possession. Britain in the Roman Empire, 54 BC-AD 409*. London: Penguin Books Ltd.

Mattingly, D.J., 2011. *Imperialism, Power and Identity. Experiencing the Roman Empire*. Princeton and Oxford: Princeton University Press.

Mattingly, D., A. Rushworth, M. Sterry and V. Leitch, 2013. *Frontiers of the Roman Empire. The African Frontiers*. Edinburgh.

McCormick, M., 2015. Tracking mass death during the fall of Rome's empire (I). *Journal of Roman Archaeology* 28, 325-357.

Meerten, H. van en E.J. Bult, 2004. De Delftse bodem in kaart. *Delf. Cultuurhistorisch Bulletin Delft*, 2e kwartaal 2004, 1-8.

Meffert, M.P.W., 1998. *Ruimtelijke relaties in het Oer-IJ-estuarium in de Romeinse IJzertijd met nadruk op de Assendelver Polders*. Amsterdam (ongepubliceerd academisch proefschrift Universiteit van Amsterdam).

Meirsman, E. en J.M. Moree, 2004. Rotterdam Kandelaarweg. Verslag van de archeologische begeleiding van de aanleg van het recreatiegebied 'Poldervaaer 1' in de gemeente Rotterdam. *BOORrapporten* 111.

Meirsman, E. en J. van der Roest, 2010. Archeologisch onderzoek BN - Valkensteinsche Blok. Gemeente Albrandswaard Definitief onderzoek - fase 1. *Grontmij Archeologische Rapporten* 741.

Melchior, A., 2011. Caesar in Vietnam: Did Roman Soldiers Suffer from Post-Traumatic Stress Disorder? *Greece & Rome* 58, Issue 2, October 2011, 209-223.

Mennen, I., 2011. *Power and Status in the Roman Empire, AD 193-284*. Leiden/Boston: Brill (Impact of Empire 12).

Mensch, P.J.A. van en G.F. IJzereef, 1977. Smoke-dried meat in prehistoric and Roman Netherlands, in B.L. van Beek, R.W. Brandt and W. Groenman-van Waateringe, *Ex Horreo*. Amsterdam (Cingula 4), 144-150.

Metzler, J., 1995. *Das treverische Oppidum auf dem Titelberg. Zur Kontinuität zwischen der spätkeltischen und der frühromischen Zeit in Nord-Gallien, I-II*. Luxembourg (Dossiers d'Archéologie du Musée National d'Histoire et d'Art 3).

Meyer, E.A., 2004. Legitimacy and law in the Roman world: tabulae in Roman belief and practice. Cambridge: Cambridge University Press.

Migliorati, G., 2011. *Iscrizioni. La ricostruzione storica dell'Impero romano da Marco Aurelio a Commodus*. Milano: EDUCatt.

Mijle Meijer, R.A. van der, 2014. Sporen en structuren, in P.J.A. Stokkel en R.A. van der Mijle Meier, Erasmushove, gemeente Den Haag. Inventariserend proefsleuvenonderzoek en definitief archeologisch onderzoek van vindplaatsen uit de ijzertijd, Romeinse tijd en late middeleeuwen. Den Haag: Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer gemeente Den Haag (Haagse Archeologische Rapportage 1403), 19-40.

Modderman, P.J.R., 1975. A native farmstead from the Roman Period near Kethel. *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek jaargang 23*, 149-158.

Moree, J.M., A. Carmiggelt, T.A. Goossens, A.J. Guiran, F.J.C. Peters en M.C. van Trierum, 2002. Archeologisch onderzoek in het Maasmondgebied: archeologische kroniek 1991-2000, in A. Carmiggelt, A.J. Guiran en M.C. van Trierum (red.), *BOORbalans 5. Bijdragen aan de bewoningsgeschiedenis van het Maasmondgebied*. Rotterdam (BOORbalans 5), 87-213.

Morris, F.M., 2010. *North Sea and Channel Connectivity during the Late Iron Age and Roman Period (175/150 BC-AD 409)*, Oxford (British Archaeological Reports International Series 2157).

Most, E. van der, 1989. Romeinse bewoning in Alphen uitgebreider dan gedacht. *Westerheem* 38, 16-22.

Mulder, J.R., 2004. Landschappelijke context, in M. Polak, R.P.J. Kloosterman en R.A.J. Niemeijer, *Alphen aan den Rijn-Albaniana 2001-2002. Opgravingen tussen de Castellumstraat, het Omloopkanaal en de Oude Rijn*. Nijmegen (Libelli Noviomagenses 7), 32-37.

Müller, M., 2008. Die städtebauliche Entwicklung von der Coloniagründung bis zur Spätantike, in M. Müller, H.-J. Schalles en N. Zieling (Herausgeber), *Colonia Ulpia Traiana. Xanten und sein Umland in römischer Zeit*. (Xantener Berichte Sonderband), 269-275.

Nicolay, J.A.W., 2002. Interpreting Roman military equipment and horse gear from non-military contexts. The role of veterans. *Gesellschaft pro Vindonissa, Jahresbericht 2001*, 53-66.

Nicolay, J.A.W., 2003. The use and significance of military equipment and horse gear from non-military contexts in the Batavian area: continuity from the Late Iron Age into the Early Roman period, in: Th. Grünwald und S. Seibel (eds), *Kontinuität und diskontinuität. Germania inferior am Beginn und am Ende der römischen Herrschaft*. Berlin: Walter de Gruyter (Ergänzungsbände zum Reallexicon der Germanischen Altertumskunde, 35), 414-435.

Nicolay, J.A.W., 2007. *Armed Batavians. Use and significance of weaponry and horse gear from non-military contexts in the Rhine delta (50 BC to AD 450)*. Amsterdam: Amsterdam University Press (Amsterdam Archaeological Studies 11).

Nicolay, J.A.W., A. van Rooijen en W.K. Vos, 2008. Een paradehelm uit Romeins Woerden. *Archeobrief* 12-2, 2-8.

Niemeijer, R., 2004. Aardewerk, in W.K. Vos en E. Blom, 2004, Definitief Archeologisch Onderzoek in Alphen aan den Rijn langs het Goudse Rijpad. *ADC Rapport 226*. ADC ArchoProjecten, Amersfoort, 31-37.

Nieweg, D.C., 2009. Archeozoölogie, in H. Siemons en J.J. Lanzing (red.), *Bewoningssporen uit de Romeinse tijd in het Wateringse Veld, Den Haag*. Den Haag: Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer gemeente Den Haag (Haagse Oudheidkundige Publicaties 11), 301-315.

Nieuwenkamp, R., 2013. Overige metalen voorwerpen, in J. Bakker en J.W. Bron (red.), *Gered uit de grond. Romeinse vondsten van Castellum Albaniana*. Noordwijk: Spider Graphics BV, 153-170.

Nieuwhof, A., 2015. *Eight human skulls in a dung heap and more. Ritual practice in the terp region of the northern Netherlands, 600 BC - AD 300*. Groningen: Barkhuis en Groningen University Library (Groningen Archaeological Studies 29).

Norde, E., 2006. Recente opgravingen van Zwammerdamschepen. Nieuw licht op inheems-Romeinse vaartuigen, in M.P.J.C. Kerkhof, R.M.R. van Oosten, F.C.M. Tomas en P.C. van Woerdekom, *SOJA-bundel 2005*. Leiden, 149-155.

Oelmann, F., 1914. *Die Keramik des Kastells Niederbieber*. Frankfurt am Main (Materialien zur römisch-germanischen Keramik 1).

Opbroek, M., 2007. Het prehistorische grafveld, in E.E.B. Bulten, *Definitief archeologisch onderzoek bij de Oude Waalsdorperweg 37 en 38 in Den Haag. Bronstijd, ijzertijd en middeleeuwen in het tracé van de Hubertustunnel*. Den Haag: Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer gemeente Den Haag (Haagse Oudheidkundige Publicaties 9), 57-70.

Peddemors, A., 1975. Latèneglasarmringe in den Nederlanden. *Analecta Praehistorica Leidensia VIII*, 93-145.

Peeters, J., 2003. *Housesteads Ware om Hadrian's Wall. The Continental Connection*. Amsterdam (ongepubliceerde doctoraalscriptie Universiteit van Amsterdam).

Peeters, H., L., P. Vos, H. Weerts, R. Lauwerier en O. Brinkkemper, 2011. Toelichting op de kaart van 3850 v.Chr., in P.C. Vos, J. Bazelmans, H.J.T. Weerts en M.J. van der Meulen (red.), *Atlas van Nederland in het Holoceen*. Amsterdam: Bert Bakker, 46-49.

Peter, M., 2001. Studien zu den Fundmünzen aus Augst und Kaiseraugst. *Studien zu Fundmünzen der Antike 17*. Berlin: Gebr. Mann Verlag.

Petrikovits, H. von, 1974. Beiträge zur Geschichte des Niedergermanischen Limes, in J.E. Bogaers en C.B. Rüger, *Der Niedergermanische Limes. Materialien zu seiner Geschichte. Kunst und Altertum am Rhein*. Köln: Rheinland-Verlag GMBH (Führer des Rheinischen Landesmuseums Bonn herausgegeben im Auftrage des Landschaftverbandes Rheinland Nr. 50), 9-29.

Pferdehirt, B., 1995. *Das Museum für antike Schifffahrt I. Ein Forschungsbereich des Römisch-Germanischen Zentralmuseums*. Mainz: Verlag des Römisch-Germanischen Zentralmuseums.

Ploegaert, P.H.J.I., 2006. Zwammerdam 'De Hooge Burch' en 'De Bruggen', Aanvullend Archeologisch Onderzoek en Archeologische Begeleiding. *ADC Rapport 540*. ADC ArchoProjecten, Amersfoort.

Polak, M., 2000. *South gaulish terra sigillata with potters' stamps from Vechten*. Nijmegen (Rei Cretariae Romanae Favtorvm acta, svpplementvm 9).

Polak, M., 2009a. The Roman military presence in the Rhine delta in the period c. AD 40-140, in Á. Morillo, N. Hanel and E. Martín (eds.), *Limes XX. Estudios sobre la frontera Romana/Roman Frontier Studies*. (Anejos de Gladius 13), 945-953.

Polak, M., 2009b. Aarden vaatwerk, in M. Polak en T. de Groot (eds.), *Vondsten langs de Limes*. Amersfoort: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 167), 8-19.

Polak, M., 2009c. De Romeinse militaire versterkingen in West-Nederland, in R.L. Hirschel (red.), *Forum Hadriani. Romeinse stad achter de Limes*. Voorburg: Stichting Monument M.A.C./Forum Hadriani, 13-15.

Polak, M., 2009d. The Roman military presence in the Rhine delta in the pre-Flavian period, in Hodgson, N., P. Bidwell and J. Schachtman, *Roman frontier studies 2009. Proceedings of the 21st International Congress of Roman Frontier Studies, Newcastle upon Tyne, August 2009*. Oxford: Archaeopress Roman Archaeology, 636-641.

Polak, M. en A.E. Gazenbeek, 2007. *Archeologische waarnemingen ten noorden van het castellum te Valkenburg Z.H. (1998-1999)*. Amersfoort: Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschappen en Monumenten (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 149).

Polak, M. en L.I. Kooistra, 2013. A sustainable frontier? The establishment of the Roman frontier in the Rhine delta. Part 1: From the end of the Iron Age to the death of Tiberius (c. 50 BC-AD 37). *Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums Mainz*, 60. Jahrgang 2013, nummer 2, 355-458.

Polak, M., R.P.J. Kloosterman en R.A.J. Niemeijer, 2004, *Alphen aan den Rijn-Albaniana 2001-2002. Opgravingen tussen de Castellumstraat, het Omloopkanaal en de Oude Rijn*. Nijmegen (Libelli Noviomagenses 7).

Polak, M., J. van Doesburg and P.A.M.M. van Kempen, 2005. *Op zoek naar castellum Matilo en het St. Margarethaklooster te Leiden-Roomburg: Het archeologisch onderzoek in 1999-2000*. Amersfoort: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 109).

Prins, J.W. en M. Polak, 2009. Munten, in M. Polak en T. de Groot (eds.), *Vondsten langs de Limes*. Amersfoort: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 167), 28-31.

Pruissen, C. van en E.A.K. Kars, 2007. Natuursteen, in E. Blom en W.K. Vos (red.), Woerden-Hoochwoert. De opgravingen 2002-2004 in het Romeinse Castellum Laurium, de vicus en van het schip de 'Woerden 7'. *ADC Rapport 910*. ADC ArchoProjecten, Amersfoort, 209-220.

Pruissen, C. van, A. Brakman, E.A.K. Kars en W.K. Vos, 2007. Bouwmateriaal, in E. Blom en W.K. Vos (red.), Woerden-Hoochwoert. De opgravingen 2002-2004 in het Romeinse Castellum Laurium, de vicus en van het schip de 'Woerden 7'. *ADC Rapport 910*. ADC ArchoProjecten, Amersfoort, 189-208.

Pruissen, C. van, E.A.K. Kars en M. Polak, 2011. Natuursteen, in A. Pavloviij (red.), *Archeologisch onderzoek aan de Uithofslaan. Gemeente Den Haag. Deel 1: Sporen van bewoning uit de ijzertijd (vindplaats 6) en de Romeinse tijd (vindplaats 3)*. Den Haag (Haagse Archeologische Rapportage 1122), 286-195.

Raepsaet, G. en M.-T. Raepsaet-Charlier, 2013. La Zélande à l'époque romaine et la questions des Frisiavons. *Revue du Nord. Archéologie de la Picardie et du Nord de la France* 403, 209-242.

Rathmann, W., 2004, Die Reichsstraßen der *Germania Inferior*. *Bonner Jahrbücher* 204, 1-45.

Reichmann, C., 1998. Das Kastell von Krefeld-Gellep im 4. Jahrhundert, in C. Bridger und K.-J. Gilles, *Spätromische Befestigungsanlagen in den Rhein- und Donauprovinzen. Beiträge der Arbeitsgemeinschaft 'Römische Archäologie' bei der Tagung des west- und Süddeutschen Verbandes der Altertumsforschung in Kempten 08.06.-09.06.1995*. Oxford (British Archeological Reports International Series 704), 23-33.

Reigersman-Van Lith de Jeude, W.F., 2015. Romeins aardewerk, in L.M.B. van der Feijst (red.), De nederzetting te Naaldwijk IV. De opgravingscampagne van 2011. *ADC Rapport 3608*. ADC ArchoProjecten, Amersfoort, 45-60.

Reijnen, R.W., 2000. Munten, in J.K. Haalebos, P.F.J. Franzen et al., *Alphen aan den Rijn – Albaniana 1998-1999. Opgravingen in de Julianastraat, de Castellumstraat, op het Eiland en onder het St. Jorisplein*. Nijmegen (Libelli Noviomagenses 6), 143-148.

Renfrew, C. & P. Bahn, 1991/2012. *Archaeology. Theories, Methods and Practice*. London: Thames & Hudson. (6th edition).

Revell, L., 2009. *Roman imperialism and local identities*. New York: Cambridge University Press.

Ridder, T. de, 1999/2003. De oudste deltawerken van West-Europa. Tweeduizend jaar oude dammen en duikers te Vlaardingen. *VLAKE-overdrukken Nr. 2*, Vlaardingen.

Rieffe, C., 2014. Geologie, in P.J.A. Stokkel en R.A. van der Mijle Meier, Erasmushove, gemeente Den Haag. Inventariserend proefsleuvenonderzoek en definitief archeologisch onderzoek van vindplaatsen uit de ijzertijd, Romeinse tijd en late middeleeuwen. Den Haag: Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer gemeente Den Haag (Haagse Archeologische Rapportage 1403), 13-18.

Riha, E., 1994. *Die römischen Fibeln aus Augst und Kaiseraugst. Die Neufunde seit 1975*. Augst: Römermuseum Augst (Forschungen in Augst 18).

Rijk, T.E. de, 2016. Liminality along the Limes. A study on the Matilo mask, its depositional context and the associated finds. *Inter-Section 2*.

Rijkelijkhuizen, M., 2012. Geweifragmenten, in L.M.B. van der Feijst (red.), Vechten tegen het wassende water in de Romeinse tijd. Een archeologische opgraving in plangebied Hoogeland-Oost, 't Zand Heultje te Naaldwijk. *ADC Rapport 3186*. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 174-175.

Rijkelijkhuizen, M., 2014. Benen objecten, in H. Siemons en E.E.B. Bulten (red.), *Archeologie in het Wateringse Veld, gemeente Den Haag. Van steentijd tot nieuwe tijd*. Den Haag: Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer gemeente Den Haag (Haagse Oudheidkundige Publicaties 17), 426-430.

Rijn, P. van, 1993. Wooden Artefacts, in R.M. van Dierendonck, D.P. Hallewas and K.E. Waugh (Eds.), *The Valkenburg Excavations 1985-1988. Introduction and Detail Studies*. Amersfoort (Nederlandse Oudheden 15; Valkenburg Project 1), 146-216.

Rijn, P. van, 2004. Hout, in J.K. Haalebos, P.F.J. Franzen et al., *Alphen aan den Rijn – Albaniana 1998-1999. Opgravingen in de Julianastraat, de Castellumstraat, op het Eiland en onder het St. Jorisplein*. Nijmegen (Libelli Noviomagenses 6), 216-237.

Rijn, P. van, 2006a. Archeobotanie-Hout, in T.A. Goossens, Schipluiden, 'Harnaschpolder'. De inrichting en bewoning van het landschap in de Romeinse tijd (125 – 270 na Chr). *ADC Rapport 625*. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 170-174.

Rijn, P. van, 2006b. Archeobotanie-Hout, in T.A. Goossens, Schipluiden, 'Harnaschpolder'. De inrichting en bewoning van het landschap in de Romeinse tijd (125 – 270 na Chr). *ADC Rapport 625*. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 289-297.

Ritterling, E., 1912. *Das frühromische Lager bei Hofheim im Taunus*. Wiesbaden (Annalen des Vereins für nassauische Altertumskunde und Geschichtsforschung 40).

Roberts, P., 2013. *Life and death in Pompeii and Herculaneum*. London: The British Museum Press.

Rodenburg, C., 2000. *Sporen van de grens. Een onderzoek naar het militaire brons van Bunnik-Vechten en Leiden- Roomburg*. Leiden (ongepubliceerde doctoraalscriptie Universiteit Leiden).

Roemburg, J. van, 2011. *Unarmed Cananefates? Roman military equipment and horse gear from non-military context in the civitas Cananefatium*. Leiden (ongepubliceerde Masterscriptie Universiteit Leiden).

Roemburg, J. van, 2015. Aardewerk, in K. Leijnse, G.H. de Boer en E.M.P. Verhelst, Een Romeins bad op Mars? Plangebied Trade Parc Westland Mars te Naaldwijk. Gemeente Westland. Archeologisch onderzoek: een opgraving en proefsleuvenonderzoek. *RAAP-Rapport 2770*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam, 91-130.

Roymans, N., 1990. *Tribal Societies in Northern Gaul. An anthropological perspective*. Amsterdam (Cingula 12).

Roymans, N., 2004. *Ethnic identity and imperial power. The Batavians in the early Roman empire*. Amsterdam: Amsterdam University Press (Amsterdam Archaeological Studies 10).

Roymans, N., 2009. Die Bataver. Zur Entstehung eines Soldatenvolkes, in S. Berke, M. Zelle, N. Tatter, K. Winter und E. Treude (red.), *2000 Jahre Varusschlacht. Mythos*. Stuttgart, 85-98.

Roymans, N., 2011. Ethnic recruitment, returning veterans and the diffusion of Roman culture among rural populations in the Rhineland frontier zone, in N. Roymans and T. Derks (eds.), *Villa Landscapes in the Roman North. Economy, culture and lifestyles*. Amsterdam: Amsterdam University Press (Amsterdam Archaeological Studies 17), 139-160.

Roymans, N., 2015. The archaeology of a peripheral region. Theoretical perspectives and methodology, in N. Roymans, T. Derks and H. Hiddink (eds.), *The Roman Villa of Hoogeloon and the Archaeology of the Periphery*. Amsterdam: Amsterdam University Press (Amsterdam Archaeological Studies 22), 1-18.

Roymans, N en T. Derks, 1994. Het heiligdom te Empel. Algemene beschouwingen, in N. Roymans en T. Derks, *De tempel van Empel. Een Hercules-heiligdom in het woongebied van de Bataven*. 's-Hertogenbosch (Graven naar het Brabantse verleden 2), 10-38.

Roymans, N. en S. Scheers, 2012. Eight gold hoards from the Low Countries. A synthesis, in N. Roymans, G. Creemers and S. Scheers (eds.), *Late Iron Age Gold Hoards from the Low Countries and the Caesarean Conquest of Northern Gaul*. Amsterdam: Amsterdam University Press/Tongerren: Gallo-Roman Museum Tongeren (Amsterdam Archaeological Studies 18/Atuatua III), 1-46.

Roymans, N. en T. Derks, 2015. Texuandri, Tungri, Germani. Different levels of ethnic belonging, in N. Roymans, T. Derks and H. Hiddink (eds.), *The Roman Villa of Hoogeloon and the Archaeology of the Periphery*. Amsterdam: Amsterdam University Press (Amsterdam Archaeological Studies 22), 19-32.

Roymans, N., T. Derks en H. Hiddink (eds.), 2015. *The Roman Villa of Hoogeloon and the Archaeology of the Periphery*. Amsterdam: Amsterdam University Press (Amsterdam Archaeological Studies 22).

Sagan, C., 1996. *The Demon-Haunted World. Science as a Candle in the Dark*. London: Headline Book Publishers.

Sarfati, H., 1971. Poeldijk. *Jaarverslag van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek 1970*, 61.

Sarnowski, T. (ed), 2012. *Novae. An Archaeological Guide to a Roman Legionary Fortress and Early Byzantine Town on the Lower Danube (Bulgaria)*. Institute of Archaeology, University of Warsaw, Poland.

Sauer, E.W., 2014. Milestones and Instability (Mid-Third to Early Fourth Centuries AD). *Ancient Society* 44, 257-305.

Schaap, P., 2013. Munten, in J. Bakker en J.W. Bron (red.), *Gered uit de grond. Romeinse vondsten van Castellum Albaniana*. Noordwijk: Spider Graphics BV, 33-48.

Scheers, S., 1977. *Traité de numismatique celtique II. La Gaule belgique*. Paris.

Schelvis, J., 2003. 'Ectoparasieten', in J. van Dijk, H.A. Robbers en T. de Ridder (red.), Hoogstad 6.036. Het dierlijk materiaal uit de Romeinse tijd. *VLAKE-verslag 3.2*, Vlaardingen, 29-31.

Schlegel, O., 2005. Germanen an Oberrhein und Neckar. Fremde zwischen Tradition und Integration, in N.N., 2005, *Imperium Romanum. Roms Provinzen am Neckar, Rhein und Donau. Begleitband zur Ausstellung des Landes Baden-Württemberg im Kunstgebäude Stuttgart 1. Oktober 2005 bis 8. Januar 2006*. Stuttgart: Archäologischen Landesmuseum Baden-Württemberg (Herausg.), 85-90.

Schönberger, H., 1969. The Roman Frontier in Germany: An Archaeological Survey. *The Journal of Roman Studies*, Volume 59, No. 1/2 (1969), 144-197.

Simonett, C., 1948. Deus genitor. Zwei verkannte Denkmäler aus Vindonissa und Aventicum. *Jahresbericht Gesellschaft Pro Vindonissa 1947-1948*, 20-32.

Siemons, H., 2006. *Archeologisch onderzoek in het Wateringse Veld. Inventariserend Veldonderzoek-proefsleuven aan de Kwaklaan*. Den Haag: Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer (Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer Rapport 0615).

Siemons, H., 2009. Synthese, in H. Siemons en J.J. Lanzing (red.), *Bewoningssporen uit de Romeinse tijd in het Wateringse Veld, Den Haag*. Den Haag: Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer gemeente Den Haag (Haagse Oudheidkundige Publicaties 11), 347-377.

Siemons, H., 2014a. Conclusie, in H. Siemons en E.E.B. Bulten (red.), *Archeologie in het Wateringse Veld, gemeente Den Haag. Van steentijd tot nieuwe tijd*. Den Haag: Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer gemeente Den Haag (Haagse Oudheidkundige Publicaties 17), 286-299.

Siemons, H., 2014b. Sporen en structuren, in H. Siemons en E.E.B. Bulten (red.), *Archeologie in het Wateringse Veld, gemeente Den Haag. Van steentijd tot nieuwe tijd*. Den Haag: Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer gemeente Den Haag (Haagse Oudheidkundige Publicaties 17), 312-368.

Siemons, H. en M. Laan, 2009. Sporen en structuren, in H. Siemons en J.J. Lanzing (red.), *Bewoningssporen uit de Romeinse tijd in het Wieringse Veld, Den Haag*. Den Haag: Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer gemeente Den Haag (Haagse Oudheidkundige Publicaties 11), 41-143.

Sier, M.M., 1999a. Kuilen, in J.-K.A. Hagers en M.M. Sier, *Castricum-Oosterbuurt, bewoningssporen uit de Romeinse tijd en middeleeuwen*. Amersfoort: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 53), 76-81.

Sier, M.M., 1999b. Romeinse tijd, in J.-K.A. Hagers en M.M. Sier, *Castricum-Oosterbuurt, bewoningssporen uit de Romeinse tijd en middeleeuwen*. Amersfoort: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 53), 93-102.

Sier, M.M. en J. van den Berg, 2003. Datering en fasering, in M.M. Sier (red.), 2003, *Ellewoutsdijk in de Romeinse tijd. ADC Rapport 200*. ADC ArcheoProjecten, Bunschoten, 180-183.

Slofstra, J., 2002. Batavians and Romans on the Lower Rhine. The Romanisation of a frontier area. *Archaeological Dialogues* 9-1, 16-38.

Smits, E., 2005. Rapportage fysisch-antropologisch onderzoek naar crematieresten, in H.W. van Klaveren (red.), *Archeologische opgraving, Terrein Trade Parc Westland – Venus. Synthegra Archeologie Rapport 174170*, Bijlage 5.

Smits, E., 2006. Leven en sterven langs de Limes. Het fysisch-antropologisch onderzoek van vier grafveldpopulaties uit de noordelijke grenszone van Germania inferior in de Vroeg- en Midden-Romeinse tijd. Amsterdam (ongepubliceerd academisch proefschrift Universiteit van Amsterdam).

Speidel, M.P., 1987. Horsemen in the Pannonian alae. *Saalburg Jahrbuch* 43, 61–65.

Speidel, M.P., 1994. Die Denkmäler der Kaiserreiter. Equites singulares Augusti. *Bonner Jahrbücher Beihefte* 50.

Sprey, S., 1994. Romeinse gebouwen en een waterleiding uit Alphen aan den Rijn. *Westerbeem* 43, 57-59.

Stek, T.D., 2014. Roman imperialism, globalization and Romanization in early Roman Italy. Research questions in archaeology and ancient history. *Archaeological Dialogues* 21, issue 1, 30-40.

Stoffels, E., 2009. Native Service: 'Batavian' pottery in 'Roman' military context, in M. Driessen, S. Heeren, J. Hendriks, F. Kemmers and R. Visser (Eds.), *TRAC 2008. Proceedings of the Eighteenth Annual Theoretical Roman Archaeology Conference Amsterdam 2008*. Oxford: Oxbow books, 143-155.

Stokkel, P., 2012. *Strijden met en tegen de elementen. Wijndaelerplantsoen in Den Haag. Boerennederzettingen uit de midden bronstijd en de ijzertijd in het duingebied*. Den Haag: Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer gemeente Den Haag (Haagse Oudheidkundige Publicaties 15).

Stokkel, P., 2014. Den Haag, Rotterdamsebaan. *Archeologische Kroniek Zuid-Holland 2014*, 46^e jaargang, 8-9.

Stokkel, P., 2015. Den Haag, Rotterdamsebaan. *Archeologische Kroniek Zuid-Holland 2015*, 47^e jaargang, 13-15.

Stolk, M., 2014. Metaalslakken, in M. Driessen en E. Besselsen (red.), *Voorburg-Arentsburg. Een Romeinse havenstad tussen Rijn en Maas*, Amsterdam: Projectenbureau Universiteit van Amsterdam/Diachron (Themata 7), 697-701.

Stoop-Greijer, S.H., 2014. Handgevormd aardewerk, in M.J.M. Zandstra en M. Polak, *De Romeinse versterkingen in Vechten-Fectio. Het archeologisch onderzoek in 1946-1947*. Nijmegen (Auxiliaria 11), 179-193.

Stuart, P., 1977. *Gewoon aardewerk uit de Romeinse legerplaats en de omliggende grafvelden*. Nijmegen (Beschrijving van de verzamelingen in het Rijksmuseum G. M. Kam te Nijmegen VI).

Stuart, P., 1986. *Provincie van een imperium. Romeinse oudheden uit Nederland in het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden*. Leiden: Rijksmuseum van Oudheden.

Stuart, P. En J.E. Bogaers, 2001. *Nehalennia. Römische Steindenkmäler aus der Oosterschelde bei Colijnsplaat*. Leiden (Collections of the National Museum of Antiquities at Leiden XI).

Taayke, E., 2009. Handgemaakt aardewerk, in C.M.W. Hartog, Sportpark Terweide 2. LR41-42: Archeologisch onderzoek Sportpark Terweide. *Basisrapportage archeologie* 18. Gemeente Utrecht, Utrecht, 53-59.

Tausend, K., 2009. *Im Inneren Germaniens. Beziehungen zwischen den germanischen Stämmen vom 1. Jh. v. Chr. Bis zum 2. Jh. n. Chr.* Stuttgart: Franz Steiner Verlag (Geographica Historica 25).

Tent, W.J. van, 1973. Excavations along the Limes. *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek jaargang* 23, 123-134.

Theunissen, L., P. Vos, H. Weerts, J. Bazelmans, R. Lauwerier en O. Brinkkemper, 2011. Toelichting op de kaart van 500 v.Chr., in P.C. Vos, J. Bazelmans, H.J.T. Weerts en M.J. van der Meulen (red.), *Atlas van Nederland in het Holoceen*. Amsterdam: Bert Bakker, 58-61.

Tol, A.J., 2012. Landschap, bewoning en vindplaatsen, in A.J. Tol en B. Jansen, *Sleuven door de delta van de Oude Rijn. Plangebied Nieuw Valkenburg, gemeente Katwijk. Inventariserend Veldonderzoek door middel van proefsleuven*. Leiden: Archol (Archol-rapport 172), 329-346.

Trierum, M. C. van, 1992. Nederzettingen uit de IJzertijd en de Romeinse Tijd op Voorne-Putten, IJsselmonde en in een deel van de Hoekse Waard, in A.B. Döbken (red.), *BOORbalans* 2. Rotterdam (BOORbalans 2), 15-102.

Tump, M., 2005. Beschrijving van de grondsporen en structuren, in H.W. van Klaveren (red.), Archeologische opgraving, Terrein Trade Parc Westland – Venus. *Synthegra Archeologie Rapport 174170*, 24-57.

Valk, L. van der, H.P. van der Meer en F. Beekman, 2013. Een Romeins crematiegraf langs een mogelijk oude duinweg westelijk van Meijendel, gemeente Wassenaar. *Holland's Duinen* 61, 18-23.

Vanderhoeven, T., 2012. Glas, in T.A. Goossens (red.), *Van akker tot Hoogherf. Onderzoek naar de bewoning in de ijzertijd, inheems-Romeinse tijd, de middeleeuwen en de nieuwe tijd op de haakwal van Naaldwijk (plangebied Hoogeland, gemeente Westland)*. Leiden: Archol (Archol-rapport 167), 377-391.

Vanderhoeven, T., 2015. Vaatwerk en vensters van glas, in J.A. Waasdorp en R.J. van Zoolingen, *Den Haag Ockenburgh II. Een Romeinse militaire vicus vlak bij de kust*. Den Haag: Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer gemeente Den Haag (Haagse Oudheidkundige Publicaties 18), 211-243.

Vanhoutte, S., 2009. Brooch production at the Roman fort of Oudenburg (Belgium) in the later 3rd century A.D., in H. van Enckevort (ed.), *Roman Material Culture. Studies in honour of Jan Thijssen*. Zwolle: SPA Editors, Zwolle, 41-52.

Velde, H.M. (red.), 2008. *Cananefaten en Friezen aan de monding van de Rijn. Tien jaar archeologisch onderzoek op de Zanderij-Westerbaan te Katwijk (1996-2006)*, Amersfoort: ADC ArcheoProjecten (ADC Monografie 5/ADC Rapport 1456).

Velde, H.M. en M.F.P. Dijkstra, 2008. De monding van de Rijn gedurende de Romeinse tijd en Vroege-Middeleeuwen, in H.M. van der Velde (red.), *Cananefaten en Friezen aan de monding van de Rijn. Tien jaar archeologisch onderzoek op de Zanderij-Westerbaan te Katwijk (1996-2006)*, Amersfoort: ADC ArcheoProjecten (ADC Monografie 5/ADC Rapport 1456), 377-412.

Velde, H.M., M.F.P. Dijkstra en W.B. Waldus, 2008a. Onderzoeksgeschiedenis, in H.M. van der Velde (red.), *Cananefaten en Friezen aan de monding van de Rijn. Tien jaar archeologisch onderzoek op de Zanderij-Westerbaan te Katwijk (1996-2006)*, Amersfoort: ADC ArcheoProjecten (ADC Monografie 5/ADC Rapport 1456), 15-32.

Velde, H.M., E.A.K. Kars, C. van Pruissen en E. van der Linden, 2008b. Aardewerk en bouw materiaal uit de Romeinse nederzetting, in H.M. van der Velde (red.), *Cananefaten en Friezen aan de monding van de Rijn. Tien jaar archeologisch onderzoek op de Zanderij-Westerbaan te Katwijk (1996-2006)*, Amersfoort: ADC ArcheoProjecten (ADC Monografie 5/ADC Rapport 1456), 217-232.

Veldman, H.A.P., 2013. Zoelen en Zaltbommel. Het grafritueel op twee inheems-Romeinse grafvelden. *Archeobrief 17-1*, 15-21.

Verboven, K.S., 2007. Good for business. The roman army and the emergence of a 'businessclass in the northwestern provinces (1st century BCE-3rd C. CE), in L. de Blois and E.L. Cascio (eds.), *The Impact of the Roman Army (200 BC - AD 476): Economic, Social, Political, Religious and Cultural Aspects (Proceedings of the 6th workshop of the network Impact of empire. Capri 2005)*. Leiden and Boston: Brill (Impact of Empire 6), 295-313.

Verbruggen, F., 2012. Archeobotanisch onderzoek, in L.M.B. van der Feijst (red.), *Vechten tegen het wassende water in de Romeinse tijd. Een archeologische opgraving in plangebied Hoogeland-Oost, 't Zand Heultje te Naaldwijk. ADC Rapport 3186*. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 137-166.

Verbruggen, F. en J. Brijker, 2012. Landschapsreconstructie, in L.M.B. van der Feijst (red.), *Vechten tegen het wassende water in de Romeinse tijd. Een archeologische opgraving in plangebied Hoogeland-Oost, 't Zand Heultje te Naaldwijk. ADC Rapport 3186*. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 161-166.

Vermeulen, B., 2003. *Het transport van bouwmaterialen in de Romeinse tijd. Het transport van hout, baksteen en natuursteen tussen 47 na Chr. en 275 na Chr. in Germania Inferior*. Amsterdam (ongepubliceerde doctoraalscriptie Universiteit van Amsterdam).

Verniers, L., 2006. *La Tène-armbanden in het Nederrijnse gebied. Chronologie, productie, circulatie en sociaal gebruik*. Amsterdam (ongepubliceerde Masterscriptie Vrije Universiteit Amsterdam).

Versluys, M.J., 2008. Romeinse archeologie: theoretische ontwikkelingen in de laatste decennia. Een Nederlands perspectief. *Tijdschrift voor Mediterrane Archeologie* 40, 29-35.

Versluys, M.J., 2014. Understanding objects in motion. An archaeological dialogue on Romanization. *Archaeological Dialogues* 21, issue 1, 1-20.

Visser, R.M., 2006. De Romeinse houtvoorziening in het gebied van de Nedergermaanse Limes. Een historisch en dendrochronologisch perspectief. Amsterdam (ongepubliceerde doctoraalscriptie Vrije Universiteit Amsterdam).

Visser, D., 2013. De gestempelde terra sigillata, in E.N.A. Heirbaut (red.), *De zuidwestelijke hoek van Ulpia Noviomagus in kaart gebracht. Deel 2*. Nijmegen (Archeologische Berichten Nijmegen-Rapport 42), 5-115.

Visser, R.M., 2014. Imperial timber? Dendrochronological evidence for large-scale road building along the Roman limes in the Netherlands. *Journal of Archaeological Science* 53, 243-254.

Vons, P., 1988. Munten, in W. Groenman-van Waateringe en B.L. van Beek, De Romeinse castella te Valkenburg ZH. Zeventiende opgravingscampagne 1980, werkput VI 1, in J.H.F. Bloemers, 1988, *Archeologie en Oecologie van Holland tussen Rijn en Vlie*. Assen: Van Gorcum (Studies in Prae- en Protohistorie 2), 86-87.

Vos, P.C., 2015. *Origin of the Dutch Coastal Landscape. Long-term landscape evolution of the Netherlands during the Holocene, described and visualized in national, regional and local palaeogeographical map series*. Utrecht (ongepubliceerd academisch proefschrift Universiteit Utrecht).

Vos, W.K., 2009. *Bataafs platteland. Het Romeinse nederzettingslandschap in het Nederlandse Kromme-Rijng gebied*. Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten 35).

Vos, W.K., 2014. Metaal, in: in H. Siemons en E.E.B. Bulten (red.), *Archeologie in het Wateringse Veld, gemeente Den Haag. Van steentijd tot nieuwe tijd*. Den Haag: Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer gemeente Den Haag (Haagse Oudheidkundige Publicaties 17), 413-423.

Vos, W.K., 2015. Identifying discharged soldiers in the Batavian countryside (the Netherlands), in L. Vagalinski and N. Sharankov (eds.), *LIMES XXII. Proceedings of the 22nd International Congress of Roman Frontier Studies Ruse*. Sofia (Bulletin of the National Institute of Archaeology 42), 451-457.

Vos, W.K. en E. Blom, 2004. Definitief Archeologisch Onderzoek in Alphen aan den Rijn langs het Goudse Rijpad. *ADC Rapport 226*. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort.

Vos, W.K. en E. van der Linden (red.) 2011. *Rondom Romeinse rijtjeshuizen. Archeologisch onderzoek naar de Romeinse vicus van Valkenburg (ZH) 'De Woerd'*. Leiden (Hazenberg Archeologische Serie 2).

Vos, W.K. en J.J. Lanzing, 2000. Valkenburg-Veldzicht: onderzoek 1994-1997. Amersfoort: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 78).

Vos, W.K., E. Blom en T. Hazenberg, 2010. *Romeinen in Woerden. Het archeologische onderzoek naar de militaire bezetting en de scheepvaart van Laurium*. Leiden: Hazenberg Archeologie.

Vos, W.K. J. Lanzing en H. Siemons, 2016. *Romeins Bodegraven. Een overzicht van en visie op de archeologische bewoningsresten*. Oosterbeek: Vos Archo.

Vos, P.C. en Y. Eijskoot, 2011. Geologie, Y. Eijskoot, O. Brinkkemper en T. de Ridder (red.), *Vlaardingen-De Vergulde Hand-West. Onderzoek van archeologische resten van de middenbronstijd tot en met de late middeleeuwen*. Amersfoort: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 200), 69-146.

Vos, P.C., F.D. Zeiler en J.M. Moree, 2002. Delta-2003, 5000 jaar terugblik. *TNO-rapport NITG 02-096-B*, Utrecht.

Vos, P.C., E.C. Rieffe en E.E.B. Bulten, 2007a. *Nieuwe geologische kaart van Den Haag en Rijswijk*. Den Haag/Rijswijk.

Vos, P.C., C.C. Bakels, W.J. Kuijper, F. Bunnik, P. Deunhouwer, A.E.M. Hanraets, W. de Jonge en H. de Wolf, 2007b. Geo-landschappelijk onderzoek bij het waarderend archeologische onderzoeksproject met betrekking tot de Corbulo-grachtafzettingen aan de Veursestraatweg 118 te Leidschendam (opgegraven in mei 2004). *TNO-rapport 2007-U-R0199/B*, Utrecht.

Vos, P.C., J. Bazelmans, H.J.T. Weerts en M.J. van der Meulen (red.), 2011. *Atlas van Nederland in het Holoceen*. Amsterdam: Bert Bakker.

Vossen, I., 2007. Inventariserend Veldonderzoek d.m.v. proefsleuven te Zuidland (gem. Bernisse). *Archeologische Rapporten Oranjewoud 2007/85*.

Waasdorp, J.A., 1986, 's-Gravenhage: Scheveningseweg 62-64, in D.P. Hallewas (ed.), *Archeologische kroniek van Holland over 1985 II Zuid-Holland*. *Holland 18*, 308-312.

Waasdorp, J.A., 1989. Roman military equipment from The Hague Holland, in C. van Driel-Murray (ed), *Roman military equipment the sources of evidence: proceedings of the fifth Roman military equipment conference*. Oxford (British Archaeological Reports International Series 476), 157-166.

Waasdorp, J.A., 1999, *Van Romeinse soldaten en Cananefaten. Gebruiksvoorwerpen van de Scheveningseweg*. Den Haag (VOM-reeks 1999-2).

Waasdorp, J.A., 2003. *III M.P. naar M.A.C. Romeinse mijlpalen en wegen*. Den Haag: Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer gemeente Den Haag (Haagse Oudheidkundige Publicaties 8).

Waasdorp, J.A., 2006. De naam van de stad, in W. de Jonge, J. Bazelmans en D. de Jager (red.), *Forum Hadriani. Van Romeinse stad tot monument*. Utrecht: Matrijs, 91-94.

Waasdorp, J.A., 2012. Voorwoord, in J.A. Waasdorp (red.), *Den Haag Ockenburgh. Een fortificatie als onderdeel van de Romeinse kustverdediging*. Den Haag: Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer gemeente Den Haag (Haagse Oudheidkundige Publicaties 13), 9-34.

Waasdorp, J.A. (red.), 2012. *Den Haag Ockenburgh. Een fortificatie als onderdeel van de Romeinse kustverdediging*. Den Haag: Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer gemeente Den Haag (Haagse Oudheidkundige Publicaties 13).

Waasdorp, J. A., 2014. Romeins metaal, in P.J.A. Stokkel en R.A. van der Mijle Meier, Erasmushove, gemeente Den Haag. Inventariserend proefsleuvenonderzoek en definitief archeologisch onderzoek van vindplaatsen uit de ijzertijd, Romeinse tijd en late middeleeuwen. Den Haag: Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer gemeente Den Haag (Haagse Archeologische Rapportage 1403), 68-76.

Waasdorp, J.A., 2015a. Inleiding, in J.A. Waasdorp en R.J. van Zoolingen, *Den Haag Ockenburgh II. Een Romeinse militaire vicus vlak bij de kust*. Den Haag: Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer gemeente Den Haag (Haagse Oudheidkundige Publicaties 18), 8-41.

Waasdorp, J.A., 2015b. in J.A. Waasdorp en R.J. van Zoolingen, *Den Haag Ockenburgh II. Een Romeinse militaire vicus vlak bij de kust*. Den Haag: Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer gemeente Den Haag (Haagse Oudheidkundige Publicaties 18), 254-357.

Waasdorp, J.A. en K. Zee, 1988. *De vergeten verzamelingen van Ockenburgh: Romeinse vondsten uit 's-Gravenhage*. Den Haag (VOM-reeks 1988-4).

Waasdorp, J.A. en R.J. van Zoolingen, 2015a. *Den Haag Ockenburgh II. Een Romeinse militaire vicus vlak bij de kust*. Den Haag: Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer gemeente Den Haag (Haagse Oudheidkundige Publicaties 18).

Waasdorp, J.A. en R.J. Van Zoolingen, 2015b. Synthese, in J.A. Waasdorp en R.J. van Zoolingen, *Den Haag Ockenburgh II. Een Romeinse militaire vicus vlak bij de kust*. Den Haag: Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer gemeente Den Haag (Haagse Oudheidkundige Publicaties 18), 403-434.

Wanner, R., 2009. The natural will: Community in Roman archaeology, in M. Driessen, S. Heeren, J. Hendriks, F. Kemmers and R. Visser (Eds.), *TRAC 2008. Proceedings of the Eighteenth Annual Theoretical Roman Archaeology Conference Amsterdam 2008*. Oxford: Oxbow books, 157-172.

Waugh, K.E., 1993. The cemetery, in R.M. van Dierendonck, D.P. Hallewas and K.E. Waugh (Eds.), *The Valkenburg Excavations 1985-1988. Introduction and Detail Studies*. Amersfoort (Nederlandse Oudheden 15; Valkenburg Project 1), 28-32.

Webster, J., 2001. Creolising Roman Britain. *American Journal of Archaeology* 105, 209-225.

Weerd, M.D. de, 1972. Numerieke vondstbewerking: een bijdrage tot de datering van castella 1-6, in W. Glasbergen, *De Romeinse castella te Valkenburg Z.H. De opgravingen in de dorpsheuvel in 1962*. Amsterdam (Cingula 1), 122-126.

Weerd, M.D. de, 1977. The date of Valkenburg 1 reconsidered: the reduction of a multiple choice question, in B.L. van Beek, R.W. Brandt and W. Groenman-van Waateringe, *Ex Horreo*. Amsterdam (Cingula 4), 255-289.

Weerd, M.D. de, 1988. *Schepen voor Zwammerdam: bouwwijze en herkomst van enkele vaartuigtypen in West- en Middeneuropa uit de Romeinse tijd en de Middeleeuwen in archeologisch perspectief*. Amsterdam (ongepubliceerd academisch proefschrift Universiteit van Amsterdam).

Weerd, M.D. de, 2006. Repressie op afstand in een voorland zonder grenzen. De Romeinse limes in Nederland vóór de opstand der Bataven. *Westerheem* 55, 5-26.

Wells, P., 1999. *The barbarians speak: how the conquered peoples shaped Roman Europe*. Princeton and Oxford: Princeton University Press.

Wendling, H., 2013. Manching Reconsidered: New Perspectives on Settlement Dynamics and Urbanization in Iron Age Central Europe. *European Journal of Archaeology* 16 (3) 2013, 459-490.

Weterings, P.G.H., 2010. Alphen aan den Rijn Bonifaciusterrein. Inventariserend veldonderzoek door middel van Proefsleuven. *BAAC rapport A-09.0037*.

Weyden, T. van der, 2013. De verdedigingswerken van Ulpia Noviomagus, in E.N.A. Heirbaut (red.), *De zuidwestelijke hoek van Ulpia Noviomagus in kaart gebracht. Deel 2*. Nijmegen (Archeologische Berichten Nijmegen-Rapport 41), 93-114.

Wezop, R. van en R. van Eerden, 2011. Drieknoppenfibulae uit Kennemerland. *Archeologische kroniek van Noord-Holland* 2010, 86-87.

Wiegels, R., 2010. *Römische Steininschriften aus Koblenz und Umgebung*. Koblenz (Berichte zur Archäologie an Mittelrhein und Mosel 16).

Wiepking, C.G., 1997. *Leidschendam-Leeuwenbergh. 'Erfgood der Erven'*. Amsterdam (ongepubliceerde doctoraalscriptie Vrije Universiteit Amsterdam, Amsterdam).

Wiepking, C.G., 2010. Aardewerk uit de Romeinse tijd, in T.A. Goossens, *Archeologisch onderzoek op het Haagwegterrein tussen de Hoflaan en de spoorlijn te Leiden*. Leiden (Bodemonderzoek in Leiden 29), 38-46.

Willems, W.J.H., 1981. Romans and Batavians, a regional study in the Dutch eastern river area I. *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek jaargang 31*, 7-217.

Willems, W.J.H., 1984. Romans and Batavians: a regional study in the Dutch eastern river area II. *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek jaargang 34*, 39-331.

Willems, W.J.H., 2007. A new study of the Batavians. *Journal of Roman Archaeology 20*, 554-556.

Willems, W.J.H. en J.K. Haalebos, 1999a. Der Niedergermanische Limes in den Niederlanden, 1995-1997, in N. Gudea (Ed.), *Roman Frontier Studies. Proceedings of the 17th International Congress of Roman Frontier Studies*, 77-87.

Willems, W.J.H. en J.K. Haalebos, 1999b. Recent research on the limes in the Netherlands. *Journal of Roman Archaeology 12*, 247-262.

Willems, W.J.H., H. Van Enkevort en J.R.A.M. Thijssen, 2009. Spatial development of the town, in W.J.H. Willems en H. Van Enkevort, *VLPIA NOVIOMAGUS – Roman Nijmegen. The Batavian capital at the imperial frontier*. Portsmouth Rhode Island: J.H. Humphrey (Journal of Roman Archaeology Supplement 73).

Woolf, G., 1998. *Becoming Roman. The origins of provincial civilization in Gaul*. Cambridge: Cambridge University Press.

Woolf, G., 2014. Romanization 2.0 and its alternatives. *Archaeological Dialogues 21, issue 1*, 45-50.

Wynia, S.L., 1999. Caius was here. The Emperor Caius' Preparations for the Invasion of Britannia: New Epigraphic Evidence, in H. Sarfatij, W.J.H. Verwers en P.J. Woltering, *In Discussion with the Past. Archaeological studies presented to W.A. van Es*. Zwolle: SPA, 145-147.

Zadoks-Josephus Jitta, A.N., 1972. Bronzen statuette van Isis of Isis Fortuna, in W. Glasbergen, *De Romeinse castella te Valkenburg Z.H. De opgravingen in de dorpsheuvel in 1962*. Amsterdam (Cingula 1), 116-121.

Zander, M., 2013. Fibula, in J. Bakker en J.W. Bron (red.), *Gered uit de grond. Romeinse vondsten van Castellum Albaniana*. Noordwijk: Spider Graphics BV, 89-104.

Zandstra, M.J.M. and M. Polak, 2012. *De Romeinse versterkingen in Vechten-Fectio. Het archeologisch onderzoek in 1946-1947*. Nijmegen (Auxiliaria 11).

Zee, K., 2004. Overzicht van de metaalvondsten, in M. Polak, R.P.J. Kloosterman en R.A.J. Niemeijer, *Alphen aan den Rijn-Albaniana 2001-2002. Opgravingen tussen de Castellumstraat, het Omloopkanaal en de Oude Rijn*. Nijmegen (Libelli Noviomagenses 7), 188-203.

Zee, K., 2009. Scherven in Ulpia Noviomagus. *Archeologisch onderzoek op het Maasplein en in de Waterstraat (Nijmegen)*. Nijmegen (Archeologische Berichten Nijmegen-Rapport 13).

Zijverden, W. van, 2008. Landschapsgenese en een paleogeografische reconstructie van het onderzoeksgebied, in H.M. van der Velde (red.), *Cananefaten en Friezen aan de monding van de Rijn. Tien jaar archeologisch onderzoek op de Zanderij-Westerbaan te Katwijk (1996-2006)*, Amersfoort: ADC ArcheoProjecten (ADC Monografie 5/ADC Rapport 1456), 33-51.

Zijverden, W.K. van, 2010. Resultaten: bodemopbouw, in T.A. Goossens, *Archeologisch onderzoek op het Haagwegterrein tussen de Hoflaan en de spoorlijn te Leiden*. Leiden (Bodemonderzoek in Leiden 29), Leiden, 17-18.

Zon, M. van, 2015. Landschappelijke context, in M. van Zon en T.A. Goossens, *Een verdrongen erf uit de Romeinse tijd. Definitieve opgraving van vindplaatsen 2 en 5 in plangebied Bochtafsnijding Delfse Schie, gemeente Rotterdam*. Leiden: Archol (Archol-rapport 225), 43-62.

Zon, M. van en T.A. Goossens, 2015. Romeinse tijd, in M. van Zon en T.A. Goossens, *Een verdrongen erf uit de Romeinse tijd. Definitieve opgraving van vindplaatsen 2 en 5 in plangebied Bochtafsnijding Delfse Schie, gemeente Rotterdam*. Leiden: Archol (Archol-rapport 225), 63-79.

Zoolingen, R.J., 2010a. Sporen en structuren, in R.J. van Zoolingen (red.), *Een Cananefaatse cultusplaats. Inheems-Romeinse bewoning aan de Lozerlaan, Den Haag*. Den Haag: Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer gemeente Den Haag (Haagse Oudheidkundige Publicaties 12), 21-47.

Zoolingen, R.J., 2010b. Metaal- en slakmateriaal, in R.J. van Zoolingen (red.), *Een Cananefaatse cultusplaats. Inheems-Romeinse bewoning aan de Lozerlaan, Den Haag*. Den Haag: Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer gemeente Den Haag (Haagse Oudheidkundige Publicaties 12), 93-102.

Zoolingen, R.J., 2011. Sporen en structuren, in A. Pavlović (red.), *Archeologisch onderzoek aan de Uithofslaan. Gemeente Den Haag. Deel 1: Sporen van bewoning uit de ijzertijd (vindplaats 6) en de Romeinse tijd (vindplaats 3)*. Den Haag (Haagse Archeologische Rapportage 1122), 37-133.

Zoolingen, R.J., 2014. *Ockenburgh, gemeente Den Haag. Waardstellend onderzoek naar de sporen van een Romeins kamp*. Den Haag (Haagse Archeologische Rapportage 1409).

Zoolingen, R.J., 2015. Sporen en structuren, in J.A. Waasdorp en R.J. van Zoolingen, *Den Haag Ockenburgh II. Een Romeinse militaire vicus vlak bij de kust*. Den Haag: Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer gemeente Den Haag (Haagse Oudheidkundige Publicaties 18), 43-137.

Zuidhoff, F.S., D. G. van Smeerdijk en L.I. Kooistra, 2006. Landschap, bodemgenese en vegetatie in de Harnaschpolder, in T.A. Goossens, Schipluiden, 'Harnaschpolder'. De inrichting en bewoning van het landschap in de Romeinse tijd (125 – 270 na Chr). *ADC Rapport 625*. ADC ArchoProjecten, Amersfoort, 79-96.